

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORTID OG NUTID

TIDSSKRIFT FOR KULTURHISTORIE
OG LOKALHISTORIE

UDGIVET AF

DANSK HISTORISK FÆLLESFORENING

VED

R. L. BALSLEV

FORENINGENS SEKRETER

UNDER MEDVIRKNING AF

GUNNAR KNUDSEN OG CHR. AXEL JENSEN

OTTENDE BINDS 4DE HÆFTE

FOR 1930 II

KØBENHAVN
H. HAGERUP'S FORLAG

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

1931

OM INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI.

Foredrag ved Dansk historisk Fællesforenings Aarsmøde i Rønne, 29. Maj 1930

Den historiske Forskning har til Opgave at udrede, hvad der er passeret i Fortiden. Det lyder simpelt, men er dog en overordentlig vanskelig Opgave. Vi ved alle, hvilke uhyre Vanskeligheder der kan være forbundet med i en Retssag at opklare blot nogenlunde nøjagtigt, hvad der er passeret, selv i den aller-nærmeste Fortid. En Række Personer maa afhøres; deres altid modstridende Vidnesbyrd maa underkastes en kritisk Prøvelse. Dokumenter maa fremdrages og fortolkes o. s. v. Og dog er en saadan Retssag en forholdsvis begrænset og simpel Affære. Langt værre stiller det sig, naar det drejer sig om større Omraader. f. Eks. en Nation, en Klasses Historie eller naar det gælder at udforske de Momenter, der har fremkaldt en vis Situation.

Man kan nu som Regel heller ikke nøjes med at fastslaa de enkelte »Kendsgerninger«. I mange Tilfælde har disse ingen Mening, uden naar de ses som Led i en Helhed. Det gælder da om at finde Historiens »røde Traad«, idet den enkelte Kendsgerning kun derved faar Erkendelsesværdi.

Undertiden er de Begreber, man arbejder med, temmelig vage og uklare, utilstrækkeligt definerede. Stiller man sig f. Eks. det Spørgsmaal, hvorledes Arbejdslønnen har udviklet sig i en vis Periode, og Spørgsmaal, der dog synes ret simpelt, saa finder man, at der har været mange forskellige Lønsatser, og man kommer i Tvivl om, hvorvidt der i det hele er nogen Mening i at tale om Arbejdsløn i al Almindelighed. Eller man spørger om Hoveriets Betydning og Omfang i det 18de Aarhundrede; atter finder man, at det har vekslet overordentligt selv inden for snævre lokale Omraader.

Med Henblik paa ældre og nyere Tider kan man sige, at den historiske Forskning befinder sig mellem Skylla og Kharybdis. For den ældre Tid stiller det sig saaledes, at Kilderne er overordentlig sparsomme. Af de faa Vidnesbyrd, man har, maa man ved Anvendelse af den største Skarpsindighed og paa Grundlag af usikre Hypoteser opbygge sig et Billede af Virkeligheden. For den nyere Tids Historie har man den omvendte Vanskelighed. Her er Kildestoffet saa overvældende, at man i Virkeligheden vil være i Stand til at skaffe rigelig Dokumentation for en Række forskellige og hinanden modstridende Opfattelser. Har man alt-saa for den ældre Tids Vedkommende lykkelig undgaaet de usikre Hypotesers Skylla, falder man med Hensyn til den nyere Tids Historie let i Gabet paa Materialets kaotiske Mangfoldigheds Kharybdis.

I det sidste Tilfælde søger man under Tiden at klare sig ved Hjælp af Statistik. Statistiken er Læren om, hvorledes man kan opnaa gyldig Erkendelse ved Hjælp af Talmateriale. Den er en overordentlig vigtig Hjælpevidenskab for Socialvidenskaberne, men dens Anvendelse kræver jo i hvert Fald, at man kan skaffe sig et Talmateriale, og dette er ingenlunde Tilfældet paa alle Omraader.

Hvad enten man nu kan give de Fænomener, man har med at gøre, talmæssigt Udtryk eller ej, saa kræver den moderne Historieforskning altid Indsamling af et uhyre Materiale. Holder man sig til forholdsvis faa Eksempler, løber man for let Risikoen for, at det Udsnit af Virkeligheden, man har faaet fat paa, ikke er typisk, og at andre Forskere let finder et lignende Antal Eksempler, der viser det modsatte.

Under disse Omstændigheder vil det let forstaas, at den enkelte Forsker paa en Mængde Omraader er ilde stedt. • Det overstiger saavel hans Kræfter som hans Pengemidler at samle det uhyre Materiale, som skal til, for at han kan faa Overblik over Situationen.

Det er denne Omstændighed, der har bevirket, at man rundt om i Landene er begyndt at organisere Historieforskningen i

Instituter, der tager et eller andet større Omraade op til Behandling ved Hjælp af Samarbejde mellem en Række Forskere.

Det var denne Tankegang i Forbindelse med Erkendelsen af, at de forskellige Omraader inden for Samfundslivet er saaledes indbyrdes afhængige, at der udkræves en mangeartet Viden for at udrede de filtrede Traade, der laa til Grund for, at Universitetslærerne i Historie og Nationaløkonomi i Fællesskab oprettede »Institutet for Historie og Samfundsøkonomi« i 1927. Det hedder saaledes i en Redegørelse angaaende Institutets Tilblivelse:

»Der har under Overvejelserne været Enighed om Ønskeligheden af at tilvejebringe et Institut til Fremme af et organiseret Studium af de sidste Aartiers økonomiske sociale og politiske Historie, idet man har været af den Opfattelse, at de Emner og det Stof, der foreligger til disse Tidens Historie, er af et saadant Omfang, at en Bearbejdelse deraf er uoverkommelig for Enkeltmand.«

Senere hedder det i samme Redegørelse, at man indenfor Institutets Medarbejderstab og i dets Bestyrelse tænker sig et Samarbejde mellem Nationaløkonomer og Historikere, idet man erkender, at det Stof, som skal behandles, kræver en saa alsidig Indsigt som muligt.

Institutet er altsaa bygget paa to Hovedtanker: 1) den organiserede Indsamling og Bearbejdelse af Kildemateriale, 2) Samarbejdet mellem Nationaløkonomer og Historikere.

De Opgaver, Institutet ved dets Stiftelse tog op, var følgende: 1) En Undersøgelse af Forholdet mellem Arbejdere og Arbejdsgivere i Tiden efter Næringsfrihedens Gennemførelse og indtil vore Dage. 2) En Undersøgelse af Vareprisernes og Arbejdslønnens Bevægelse i Danmark i samme Periode.

Den første Opgave skulde foregaa under Ledelse af cand. mag. Povl Engelstoft, idet dog Magister Hans Jensen skulde behandle den agrariske Side af Spørgsmaalet. Den anden Opgave blev det betroet mig at søge udført. Endelig overdrog Rigsdagen i Anledning af den nær forestaaende Hundredeaarsdag for Indførelsen af de raadgivende Provinsialstænder Institutet at lade udarbejde en Redegørelse for denne Institutions Forhistorie og den Betyd-

ning, Stænderforsamlingerne havde for den sociale og politiske Udvikling herhjemme. Udførelsen af denne Opgave overdroges til Magister Hans Jensen.

Som en fjerde Opgave paatog Institutet sig endvidere at udgive et Kvartalsskrift, hvis Formaal skulde være at bringe regelmæssige Oversigter over de økonomiske Forhold her og i Udlandet samt om de udenrigspolitiske Begivenheder af væsentlig Betydning, ikke mindst at holde Befolkningen à jour med Folkeforbundets Virksomhed.

Man kan vel nok sige, at Institutet ved sin Stiftelse var tungt belastet med Opgaver. Vor Tids store Dygtighed til at skrive Programmer fornægtede sig ikke ved denne Lejlighed, og der er vel heller ingen Tvivl om, at vi, der skulde udføre Programmet i Praksis, ikke var fri for at vakle en Smule i Knæene af Byrdens Tyngde — det gælder i hvert Fald undertegnede.

Det er derfor ret spændende at se, hvorledes den senere Udvikling kom til at svare til Programmet. Hvis der her skulde være en kendelig Forskel, er det jo ikke andet, end hvad man er vant til fra saa mange andre Omraader.

Det første, man maatte foretage sig, var naturligvis Indsamling af Materiale. Under Arbejdet hermed kom man til at virkeliggøre et af Institutets Programpunkter, som jeg ikke hidtil har nævnt, nemlig Anvendelse af Studenter og unge Kandidater som Medarbejdere ved Institutet, og samtidig kom man ind paa at optage en ny og selvstændig Opgave. En af de Kilder, som frembyder sig ved Udforskningen af den nyere Tids Socialhistorie, maa nødvendigvis blive Aviserne. At benytte denne Kilde er imidlertid — som adskillige af Dem antagelig har erfaret — forbundet med det allerstørste Besvær paa Grund af Mangel paa Register over Avisernes Indhold. Man tvinges i Virkeligheden i mange Tilfælde til at gennemblade Aviserne fra den ene Ende til den anden for at blive klar over, hvad de indeholder.

Den Tanke frembød sig da ganske naturligt, om man ikke kunde gøre de paagældende Blade interesseret i en almindelig Registrering, saaledes at man kunde formaa dem til at yde Bi-

drag til en saadan. Man vilde derved have slaæet to Fluere med eet Smæk, idet man samtidig med, at man samlede Materiale ind til de Opgaver, Institutet i Øjeblikket beskæftigede sig med, vilde have banet Vejen for Udforskningen af den moderne Tids Historie i al Almindelighed, og dette ikke alene paa det sociale Omraade, men paa alle de Omraader, som en Avis beskæftiger sig med.

Det lykkedes virkelig at faa de 3 Hovedstadsblade: »Berlingske Tidende«, »Politiken« og »Social-Demokraten« til at yde Bidrag til den nævnte Registrering, saaledes at de rundt regnet yder Halvdelen af de Omkostninger, der er ved Registreringen.

Det lykkedes altsaa her at sætte et Arbejde i Gang, som ikke alene bistaar Institutet i dets egen Virksomhed, men som er af den største Betydning for alle Historikere, der beskæftiger sig med den moderne Tid. Til Gennemgangen af Bladene med denne Registrering for Øje benyttes 3 Studenter, der gennemsnitlig arbejder hver 2 Timer om Dagen. Registreringen foretages i noget forskelligt Omfang for de tre forskellige Blade; for »Politiken«s Vedkommende medtages praktisk talt alle Emner af nogen Betydning; for »Berlingske Tidende«s Vedkommende medtages noget mindre, og af »Social-Demokraten« registreres kun det socialhistoriske Stof. Det er derfor ogsaa klart, at der er betydelig Forskel paa den Hastighed, hvormed Registreringen foregaar. Af »Politiken« er registreret Aargangene 1884—92, af »Berlingske Tidende« 1865—75 og af »Social-Demokraten« er registreret 1871—1918, og man vil naa til Ende med Arbejdet i indeværende Aar. Ialt er der udarbejdet ca. 80,000 Stamkort. Disse er kopieret i nogle faa Eksemplarer, og det er Hensigten at sælge et Eksempel til hver af de store Biblioteker, som ogsaa besidder en Avissamling. Kortene ordnes dels i Saggrupper, dels efter Stikord; endvidere er der gjort et betydeligt Arbejde paa ved Hjælp af »Politiken«s Honorarprotokoller at erstatte Pseudonymer med det virkelige Forfatternavn. Dette vil naturligvis være af særlig Interesse for Literaturhistorikere. Jeg skal senere give et Eksempel paa, hvorledes man kan benytte det Register, der saaledes er tilvejebragt.

Foruden det Materiale, der saaledes ved Institutets Virksomhed er gjort tilgængeligt, er der med Henblik paa den nævnte Opgave angaaende Arbejdere og Arbejdsgivere paa Grundlag af Fagforeningsarkiver, Fagtidsskrifter og Festskrifter udarbejdet et Kartotek over samtlige Fagforeninger og deres vigtigste Data; dette er tilgængeligt i Institutet og giver hurtig og udtømmende Besked om alle herhenhørende Spørgsmaal. Dernæst er der ved Hjælp af unge Kandidater eller Studerende ved Gennemgang af Blade, Tidsskrifter, Rigsdagstidende o. s. v. udarbejdet et overordentligt stort Arkiv af Sedler med karakteristiske Citater eller andre Oplysninger vedrørende Arbejdsspørgsmaal.

Dette Materiale vil naturligvis først og fremmest blive benyttet ved Udarbejdelsen af de nævnte Monografier, men det er rimeligt, at det — naar Tid dertil haves — vil blive systematiseret paa en saadan Maade, at det ogsaa vil kunne benyttes af andre end den, der har forestaaet, eller de, der har deltaget i Indsamlingen deraf.

Med Henblik paa Stænderforsamlingens Historie er der ogsaa gjort et betydeligt forberedende Arbejde, som vil komme andre Forskere til Gode, der beskæftiger sig med denne Tidsperiode; der er saaledes udarbejdet et Register over Stænderprotokoller og Stændertidender af samme Art, som foreligger for den senere Rigsdagstidende. Dertil kommer, at den Gennemgang af andet Arkivstof vedrørende Stænderforsamlingerne gennem det Værk, der udarbejdes, vil komme Forskningen til Gode.

Man maa i det hele have Lov til at vente, at en fyldig Belysning af de Emner og Idéretninger, som kom til Udtryk paa Stænderforsamlingernes Forhandlinger, vil betyde et væsentligt Bidrag til Forstaaelse af den paagældende Tids sociale og økonomiske Forhold og af den efterfølgende politiske Udvikling.

Forinden jeg gaar videre i Omtalen af, hvilket Materiale der er indsamlet af Institutet, skal jeg lige nævne, hvad jeg selv anser for et værdifuldt Biproduct af Institutets øvrige Virksomhed. Institutets Formand, Dr. Munch, udkastede engang den Tanke, om det ikke skulde være muligt at samle en Kreds af interesse-

rede Personer til Drøftelse af bestemte Emner i Lighed med, hvad der finder Sted i visse udenlandske Instituter.

Foranlediget herved besluttede to af Institutets Medarbejdere, cand. mag. Engelstoff og Magister Hans Jensen, at forsøge blandt de statsvidenskabelige og historiske Studerende og yngre Kandidater at oprette en Studiekreds, der skulde hente sine Emner fra den Periode, som Institutet for Tiden behandler. Man vilde derved tjene det dobbelte Formaal at faa indsamlet et betydeligt Materiale og træne de unge Mennesker til selvstændigt Arbejde. Dette Forsøg viste sig at være vellykket. De unge Mennesker viste nemlig en overordentlig Arbejdsenergi.

Arbejdsmetoden er den, at en enkelt af Kredens Medlemmer udarbejder en Afhandling om et opgivet Emne; denne mangfoldiggøres derefter og sendes rundt til Kredens Deltagere, hvorefter der et Par Dage senere holdes et Møde, hvor Afhandlingen stilles til Diskussion. De Afhandlinger, der paa denne Maade er udarbejdet, har vist sig at være saa gode, at de er fundet værdige til Udgivelse, og en Samling paa omkring 10 af dem vil blive offentliggjorte til Efteraaret.

Ogsaa den Opgave, som jeg har arbejdet paa, har givet Anledning til Indsamlingen af et overordentligt stort Kildemateriale, som forhaabentlig kan komme andre Forskere tilgode. Det drejer sig, som nævnt, om Varepriserne og Arbejdslønnens Historie siden Midten af forrige Aarhundrede.

En Del af det Arbejde, som her er gjort, bestaar i en Bearbejdelse af forholdsvis let tilgængeligt Materiale. I denne Kategori falder først og fremmest en Bearbejdelse af det Prismateriale, som findes i den af Mæglerkorporationen i Henhold til en Forordning af 1808 udgivne ugentlige Liste over Engrospriserne paa en Række Varer. Dette Materiale er uddraget af Listerne og bearbejdet paa forskellig Vis og gjort tilgængeligt i Institutets Arkiv; saaledes at der derigennem foreligger en bekvem Oversigt over Prisbevægelsen fra 1855 til 1913.

Dette Materiale er endvidere suppleret og kontrolleret ved en Gennemgang af Den grønlandske Handels Regnskabsbilag i samme Periode. Det drejer sig her om Indkøb af Varer til Kolo-

niernes Forsyning, og man vil forstaa, at der her er Tale om et meget stort Udvalg af Varer.

Af større Betydning er formentlig det Arbejde, Institutet har gjort for at belyse Detailpriserne og Huslejens Udvikling i denne Periode. Det Materiale, der i denne Henseende er indsamlet, er af temmelig original Art. I mine Bestræbelser for at skaffe Detailprismaterialet gjorde jeg først et Forsøg med at avertere i Bladene efter Kontrabøger eller stærkt specificerede Husholdningsregnskaber. Paa denne Vis kom vi ogsaa i Besiddelse af et vist Materiale, som dog var meget spredt og uensartet.

Imidlertid gjorde jeg den Opdagelse, at der rundt om ved Jurisdiktionerne fandtes en Del gamle Butiksjournaler, Kladder og Hovedbøger, som hidrørte fra Konkursboer.

Ved nærmere Efterforskning lykkedes det mig at opspore, at der ved Skifteretten i Aarhus, Odense og Varde fandtes et meget righoldigt Arkiv af saadant Materiale. Et enkelt Sted var det stuvet sammen i en fugtig Kælder, hvor det blev gravet frem af en Skov af Mug; et andet Sted fandtes det hulter til bulter paa et meget tørt Loft, saaledes at Fremdragelsen af hver Protokol frembragte en Sky af Støv, men frem i Lyset kom det, hvorefter det blev transporteret til København.

Ved Hjælp af dette Materiale er det lykkedes at give et ret tilforladeligt Billede af Butikspriserne paa henimod 30 af de vigtigste Varer i Perioden 1855—1913. I Institutets Arkiv henligger nu en Dynge af Lister, hvorpaa Priserne med 1 Maanedes Mellemrum er uddraget af disse Bøger, og som maaske af andre kan benyttes til et mere detailleret Studium end det, hvortil vi foreløbig har anvendt det.

For Huslejens Vedkommende er Situationen den, at der foreligger officiel Huslejestatistik for København med 5 Aars Mellemrum fra 1880. Forud for den Tid fandtes intet. Det viste sig imidlertid, at der i nogle københavnske Blade fandtes et betydeligt Antal Huslejeannoncer med opgivet Husleje. Vi besluttede da paa Grundlag af en Gennemgang af Annoncespalterne i »Adresseavisen« at lave en Huslejestatistik for Tiden fra 1855—1880. Ved Gennemgang af de sidste Par Maaneder forud for hver Flyttedag

kunde man opnaa 40 til 80 Lejeangivelser for hver Lejligheds-type, og dette har vist sig tilstrækkeligt til paa ret tilforladelig Maade at beskrive Huslejens Niveau og Bevægelser i det paagældende Tidsrum.

Den næste Opgave var at opnaa en klarere Forestilling om Arbejdslønnens Bevægelse, end de hidtidige Undersøgelser har givet. Vi henvendte os i denne Anledning til et stort Antal ældre Virksomheder med Anmodning om Udlaan af eventuelt Arkivmateriale til Belysning af Arbejdslønnen.

Paa denne Maade kom vi i Besiddelse af Lønningsbøger fra nogle faa gamle Firmaer, mens andre selv uddrog de paagældende Oplysninger af deres Bøger og sendte os.

Det Materiale, vi paa denne Maade fik, var dog for lille til i sig selv at gælde for typisk. Dets Betydning kunde ganske vist i nogen Grad kontrolleres ved andre foreliggende Lønoplysninger, som f. Eks. den med visse Mellemrum foretagne officielle eller halvofficielle Lønstatistik, men det var dog i høj Grad ønskeligt at supplere Materialet yderligere.

Et Forsøg viste nu, at der i »Socialisten« og »Social-Demokraten« i Forbindelse med deres Behandling af aktuelle Arbejderspørgsmaal fandtes en Mængde spredte Lønangivelser. Ved Hjælp af det af Institutet udarbejdede Avisregister har vi saa gennemgaaet de Notitser og Artikler, som behandler Arbejdsløn og Striker, idet Lønoplysninger fandtes under begge Grupper.

Paa denne Maade har vi faaet et overordentligt stort og vanskeligt overskueligt Materiale frem, omfattende dels Talangivelser for Løn og Arbejdstid, dels en Række Bemærkninger angaaende Arbejdsforholdene, som giver et overordentlig levende Indtryk af Arbejdsvilkårene, og hvad Arbejderne og deres Førere selv tænkte om disse; undertiden ogsaa ved Polemik med andre Blade eller Klasser, hvad disse mente om Forholdene. Ogsaa om Arbejdsløsheden i ældre Tid har vi paa samme Maade indsamlet Materiale.

Dette Materiale er naturligvis vanskeligt at systematisere, men meget kan der gøres i saa Henseende, derom vil den Bog om Arbejdslønnen i Danmark fra ca. 1850 til 1913, som udkommer

til Efteraaret, bære Vidne. Foruden det Stof, som vil være at finde deri, og som altsaa bliver overordentligt let tilgængeligt, vil der imidlertid i Institutets Arkiv findes det hele brogede Stof, som er udtaget af Bladet, og dette vil utvivlsomt være af ikke ringe Værdi ved en bredere Beskrivelse af de sociale Forhold i den paagældende Periode.

Tilbage staar endnu at omtale den Afdeling af Institutet, som beskæftiger sig med Udgivelsen af Tidsskriftet. Det Tidsskrift, vi udgiver, er af en ret enestaaende Karakter; de Artikler, det indeholder, bliver nemlig som Regel til efter en omfattende Stofindsamling, hvori flere Personer deltager. For at tilvejebringe dette Stof er det nødvendigt at følge nøje med i, hvad der passerer rundt om i Verden paa de paagældende Omraader, og en Mængde dansk og udenlandsk Tidsskriftlitteratur maatte derfor gennemgaas. For at det paa denne Maade indsamlede Materiale kunde nyttiggøres for en større Kreds, besluttede man at lave et Register over samtlige de Tidsskrifter indenfor de paagældende Omraader, som findes i københavnske Biblioteker. Der skrives et Kort for hver Artikel, indeholdende Tidsskriftets Navn og Dato, Artiklens Titel, Sidetal samt et kort Resumé af Indholdet. Disse Kort ordnes derefter i et Kartotek efter sagligt Indhold. Kortene mangfoldiggøres og gives i Abonnement hovedsagelig til Biblioteker.

Ogsaa dette Kartotek maa antages at blive af ikke ringe Betydning, navnlig for den fremtidige Historieforskning, idet man derigennem let vil kunne orientere sig i den paagældende Tids Litteratur paa et forholdsvis stort Omraade.

Selve Tidsskriftet behandler naturligvis i Hovedsagen rent aktuelle Spørgsmaal, men hvert Hefte indeholder en udenrigspolitisk Kronik, der ligeledes vil være et godt Middel til at orientere sig i den paagældende Side af Historien.

Jeg har nu givet en Oversigt over den Side af Institutets Virksomhed, som bestaar i Stofindsamling. Paa dette Omraade tør det nok siges, at der er gjort en betydelig Indsats. Hvorledes

har nu Institutet udnyttet det saaledes indsamlede Stof? Ja, her er Resultatet maaske knap saa straalende. Noget er der dog i denne Hensende udrettet.

Inden dette Aars Udgang vil der saaledes — foruden den tidligere nævnte Samling social-historiske Afhandlinger — komme til at foreligge en Monografi af cand. mag. Povl Engelstoft og cand. mag. Georg Nørregaard over Arbejderorganisationens Oprindelse. Den af mig udarbejdede Monografi over Arbejdslønnen i Danmark fra ca. 1850 til 1913 vil udkomme i Oktober, og af Stænderhistorien vil 1ste Bind blive færdig til Trykning i indeværende Aar. Det siger imidlertid sig selv, at det indsamlede Stof vil kunne danne Basis for langt videregaaende Arbejder end dem, der saaledes er under Arbejde. Principet er at gøre Stoffet tilgængeligt for Forskningen, og det er jo mere end sandsynligt, at Folk udenfor Institutets nuværende Medarbejderkreds vil kunne faa Øje paa andre interessante Momenter deri end dem, vi har hæftet os ved. Vi betragter stadigt det indsamlede Erfaringsmateriale som mere betydningsfuldt end vore egne Kommentarer dertil.

Jeg kommer dernæst til det andet Punkt paa Institutets Program, nemlig Samarbejdet mellem Nationaløkonomer og Historikere. At give konkrete Eksempler paa dette Samarbejde er ikke muligt. Naturligvis betyder det daglige Samvær med dets Udveksling af Synspunkter en Værdi for os alle. Jeg skal nu ikke udtale mig om, hvilken Betydning mine Kolleger tillægger denne Side af Sagen, men kun gøre den Bemærkning, at jeg for mit Vedkommende har lært overmaade meget deraf.

For Nationaløkonomer tror jeg, at Omgang med Historikere og Arbejde med historisk Materiale er af den allerstørste Betydning. Jeg kan fuldt slutte mig til, hvad en norsk Kollega, Dr. Keilhau, der selv i de senere Aar har beskæftiget sig med historisk Forskning, sagde derom: »Enhver Nationaløkonom«, sagde han, »bør i en vis Periode beskæftige sig med Historie, og han vil faa et andet Syn paa mange Ting«.

Den nationaløkonomiske Videnskab beskæftiger sig med at ud-

forske, hvorledes Mennesker reagerer økonomisk. Man kan i denne Henseende fastslaa visse Tendenser af mere eller mindre omfattende Almengyldighed. Paa Grundlag heraf vil man kunne systematisere et vist Sæt af Kræfter, som altid er i Virksomhed, og beregne deres Virkninger under Forudsætning af, at ingen nye Momenter kommer til.

De politiske og retlige Forhold samt de ideelle Strømninger, som i det levende Samfund er i fortsat Veksling, griber imidlertid ind og forstyrrer vore Cirkler, og kun Beskæftigelsen med det historiske Erfaringsmateriale kan holde os i den fornødne Kontakt med Virkeligheden, saaledes at vore almindelige Teorier kan gøres frugtbringende. Jeg anser derfor Opfyldelsen af denne Side af Institutets Program for værende af stor Betydning for Nationaløkonomerne. Men ogsaa for Historikerne skulde jeg mene, at de Synspunkter, vi møder med, vil kunne bidrage til at lette Fortolkningen af det uhyre brogede Materiale, som Samfundslivet i dets mange forskellige Former frembyder.

Naar jeg nu til Slutning skal søge en samlet Bedømmelse af Institutets Betydning for Historieforskningen, saa vil jeg sige, at det er min faste Overbevisning, at en Institution som denne har en overmaade betydningsfuld Opgave at løse. I lang Tid har Naturvidenskaberne haft deres Instituter, der virkede som Central for det paagældende Forskningsarbejde. Her samlede man Stof, her udførte man Eksperimenter, her udvekslede man Synspunkter.

Med Hensyn til Institutet for Historie og Samfundsökonomi, da staar det jo først ved Begyndelsen af sin Virksomhed. Det maa nærmest betragtes som en Prøvetid, vi har gennemlevet, men af hvad jeg her har meddelt, vil De forstaa, at Begyndelsen ikke er helt daarlig. Institutet har i ikke ringe Grad virket som en saadan Central. Foruden 4 faste Medarbejdere har 10—15 studerende eller unge Kandidater været mere eller mindre fast knyttet til Institutet. De har bistaaet ved Stofindsamlingen eller deltaget i Studiekrelsene og deltaget i de Fællesmøder af samtlige Medarbejdere, som Institutet med Mellemrum holder. De trænes der-

igennem op til at systematisk Forskning, og det kan næppe undgaa at sætte sig et vist Spor i deres fremtidige Livsgerning. Men der er Grund til at tro, at mere kan opnaas, hvis Institutet opretholdes i Fremtiden, Stofindsamlingerne vil vokse. Samarbejdet vil udvikles og der er Haab om, at Institutet efterhaanden i højere og højere Grad vil komme til at indtage en Plads som Central for den rene Forskning inden for de Omraader, som falder ind under dets Virksomhed.

Jørgen Pedersen.

OVERSIGT OVER PERSONHISTORISK LITTERATUR I 1929.

MEMOIRER.

Enken efter den i 1920 afdøde produktive Historiker, Dr. *Alexander Thorsøe* har udgivet dennes *Erindringer* (Aschehoug), til hvilke Professor Knud Fabricius har knyttet et Forord. Thorsøe hørte vel ikke til »de store«, men gennem et langt og arbejdsomt Liv har han frembragt historiske Arbejder, der har betydet en Del i oplysende historisk Retning. Hans noget tørre og lidt ensformige Fortællemaade præger ogsaa *Erindringerne*, der giver et godt Billede af den stille, beskedne Mand, som T. var. Store Begivenheder beretter han ikke om, men Bogen rummer ganske gode Karakteristiker som f. Eks. af Filosofen Hans Brøchner, der behandles ret indgaaende, Martensen-Larsen o. fl. af hans Ungdoms Universitetslærere. Ogsaa om T.'s Forhold til Andræ, Geheimelegationsraad Vedel, Prins Hans o. fl. fortæller Bogen.

Den gamle socialdemokratiske Politiker *A. C. Meyer* har i *En Agitators Erindringer* (Woel) fortalt let og fornøjeligt om sit brogede Liv fra Fødselen og til et Par Aar efter Aarhundredskiftet, om Læreaarene paa Symaskinefabrikken, om sit journalistiske Arbejde og om sin politiske Virksomhed. Sang og Musik har spillet en stor Rolle i hans Liv, og man faar af Bogen det Indtryk, at han er gaaet gennem Livet med Sang paa Læben.

Bogen indeholder værdifulde Bidrag til det københavnske Socialdemokratis og dets Føreres Historie.

Jeppes Aakjær naaede førend sin Død at faa udgivet 2. og 3. Bind af sine Erindringer. De to Bind bærer Titlerne *Drengaar og Knøseaar. Kilderne springer og Bækken gaar* samt *Før det Dages. Minder fra Halvfemserne* (Gyldendal). Førstnævnte Bind omhandler Tiden fra Forf.s 13. til 22. Aar. Den gamle Sandhed bekræfter sig, at man altid naar højest i Skildringen af Barndomshjemmet og Barndomsaaarene. Aakjær fortæller her om Lærer i Fly Niels Jakobsen, der fik betydelig Indflydelse paa ham, om Højskoleophold og Seminarietid, om de politisk bevægede Dage i Provisorieaaarene og endelig om hans Arrestation efter Foredraget i Julen 1886. Tredie Bind omhandler Tiden som Friskolelærer i Elbæk og senere Lærervirksomhed, dels paa Hjørlande Højskole og dels i København. Særlig hefter man sig ved Forf.s Skildring af Soldaterlivet, som han maler i mørke Farver. Synderlig velegnet til at være Soldat har han nu neppe været, og der er sikkert ikke Tvivl om, at dette har sin Skyld i Misfornøjelsen med Tjenesten. Begge Bøgerne er, som Jeppes Aakjærs øvrige Forfatterskab, let læselige og fængslende, men ikke altid, paa Grund af meget haarde og i mange Tilfælde langt fra uildede Domme over Personer af anden Tankegang og Livsopfattelse, lige tiltalende. Hverken 2. eller 3. Bind naar det første om Barndomstiden. — Visedigteren, Akademikeren og Bogtrykkeren *Axel Henriques* fortæller i *Svundne Dage* (Gyldendal) meget morsomt, i en Fortællekunst, der staar paa Højde med hans Versekunst, om en Del af sit Liv, om Barndomshjemmet, om Barndommens og Ungdommens København, Studenterlivet og Bogtrykkervirksomheden. Ind imellem giver han gode Bidrag til Portrætter af Mænd som Georg Brandes, N. Neergaard, Oscar Siesbye o. fl., alt fortalt paa en causerende og fornøjelig Maade. »Kaleidoskopiske Minder fra et langt Liv« kalder Forf. sin Bog og karakteriserer den hermed træffende.

*Holger Begtrup*s *Levned* fortalt af ham selv. I. *Slægt, Barndom og Ungdom*. II. *Askov og Frederiksborg*. (Gad). Den kendte Højskolemand har i Anledning af sit 70. Aar, som han siger i Forordet til 1. Bind, villet give et Billede af sin personlige Udvikling under Vekselvirkning med de Mennesker og de Sider af det aandelige Liv, som har haft kendeligst Indflydelse paa hans Sjæl i Aarenes Løb, og dette Formaal maa siges at være naaet. Gennem en meget smuk og varmhjertet Skildring af sin fædrene og mødrene Slægt, af Barndomshjemmet, af Skoleaaarene i Birkerød, hvor Johan Mantzius fik stor Indflydelse paa ham, og i Me-

tropolitanskolen, samt Studenteraarene naar han frem til Opholdet paa Askov, hvor han traf sin senere Hustru. Bøgerne indeholder adskilligt, der vil have Interesse for en kommende Skildrer af den danske Højskole, men ogsaa paa anden Vis har de to Bøger Interesse, nemlig gennem Omtalen af Personer som C. Hostrup, Chr. Berg, Højskoleforstander Schrøder m. fl. I 2. Bind føres Fortællingen om Begtrups Højskolevirksomhed videre gennem Askovtiden fra 1882 til 1895 og om Oprettelsen af og Virksomheden paa Frederiksborg Højskole. Ogsaa her findes gode Karakteristiker, bl. a. af Nutzhorn og Jakob Knudsen. — Den kendte Maler og Haandværkerlærer *Jens Møller Jensen* har i *Minder og Maal. 1869—1929* (Trykt som Manuskript) ved sin 60 Aars Fødselsdag set tilbage over sit Liv og set frem mod de endnu ikke naaede Maal. Han bruger stærke, men varme Ord, naar han taler om disse, som han stærkt fremholder for Læseren. Han er en Mand, der har følt og stadig føler Arbejdet som den største og varigste Lykke, et Menneske kan besidde, og som i Arbejdet har naaet meget. Han taler til Læseren med den modne og kloge Mands Autoritet. Han tror paa den Ungdom, der vokser op, og taler alvorlige, begejstrede og begejstrende Ord til den, om hvad der kan naas, naar Arbejdet bæres oppe af ærlig Stræben. Han slutter Bogen med disse Ord: Gør du din Arbejdsindsats. Dagen før der er Bud efter den, kommer Dagen, da der er Bud efter dig. Det er en ikke blot i det ydre Udstyr, men ogsaa i sit Indhold værdifuld og særpræget Bog. Skade kun, at den er trykt som Manuskript! Den har Bud til mange og burde have stor Udbredelse. — *H. J. Nielsen-Klodskov, Kærehave. Oplevelser. V.* (Hagerup) slutter sig til de foregaaende fire Bind, men er af en hel anden Art end disse, idet Forf. her omtaler og skarpt kritiserer Ledelsen af Kærehave Husmandsskole efter dens Overgang til Kærehave Skolekreds. Det lille Hefte er præget af Bitterhed. Personhistorie er Bogen egentlig ikke.

Afdøde Oberst *C. H. Rørdam* udgav før sin Død 1916 fire Bind Erindringer, og hans Datter har nu som femte Bind udgivet *Hof-dage hos Christian IX. Svundne Dage. V.* (Hagerup). Det er Dagbogsoptegnelser fra Aarene 1895—98, i hvilke Aar Forf. forrettede Adjutanttjeneste hos Kongen. En Beskæring havde været tilraadelig, idet mangt og meget af det her offentliggjorte er ganske overflødigt og ikke værd at ofre Tryk paa, men i alt dette er der dog hist og her gode Bidrag til Belysning af Kongen og Livet i dennes Kreds. — Overpostinspektør *Jacob Andersen*, der tidligere har udgivet to Bind Erindringer, har fortsat disse med et tredje *Omkring Genforeningen* (Schultz), hvori han fortæller

sine Minder fra de bevægede Aar omkring 1920. Bogen er noget bredere fortalt end de to forrige og ikke saa livlig som disse. De mange og lange Citater af Breve og Aviser virker noget for trættende. Bedst er Bogen, hvor Forf. selv fortæller. Hans, ofte bedske, Vid, der ytrede sig saa stærkt i de to første Bind, savnes heller ikke her, navnlig naar han kritiserer de Fejlgreb, der efter hans Mening er gjort ved Overtagelsen af det genvundne Land, navnlig Ophævelsen af det sønderjydske Ministerium. Bogen er et godt Bidrag til Overtagelsens Historie.

Fhy. Folketingsmand, Læge *Holger Rørdam* lægger i *En lang Omvej* (Schæffer, Kolding) sit brogede Liv frem for Læseverdenen i en meget fornøjelig Bog. Han begynder med Barneaarene i Præstegaarden i Sattrup i Sønderjylland og fortæller om Skolegangen i Roskilde og Odense, om Orlogstjeneste, Lægevirkksomhed paa Lolland, politisk Virksomhed som Folketingsmand 1915—1918, om Ophold i Frankrig under Verdenskrigen, om Lægevirkksomhed paa Udvandrer-skibe, indtil han — efter en lang Omvej — atter vender tilbage til Fødeegnen, hvor han nedsætter sig som praktiserende Læge i Hjordkær. Bogen er vel ikke betydelig og giver ikke større Bidrag til de enkelte Personers Karakteristik, men frisk og fornøjelig skreven, som den er, bærer den Vidnesbyrd om, at Forf. ikke paa den lange Omvej har tilsat sit gode, sunde Humør, og man befinder sig vel i hans Selskab.

I *Fra Gammel Mønt til den store Verden* (Jespersen & Pio) fortæller Fru *Charlotte Wiehe-Berény* om Tiden indtil Verdenskrigens Udbrud 1914, om Barndomsaarene og Forældrene, om Elevaarene paa den kgl. Balletskole, om Ægteskabet med Vilhelm Wiehe og senere med hendes anden Mand, Ungareren Berény, og om Kunstnerlivet herhjemme og ude i den store Verden. Der berettes livligt, ofte med gode Karakteriseringer af de nævnte, om de mange Personer, Forf. har mødt, Drachmann, Georg Brandes, Sarah Bernhard o. fl. a.

Den kendte Forsikringsmand *W. Witzke* har i en lille, meget nydeligt udstyret Bog *Forsikringsmand i 50 Aar. En Selvbiografi* givet en Udsigt over sit Liv som Forretningsmand. Bogen er et godt lille Bidrag til dansk Forsikringsvirksomheds Historie gennem det sidst forløbne halve Aarhundrede, men i mindre Grad en Selvbiografi, og man faar ikke gennem den noget egentligt personligt Indtryk af Forf.. — *Carl E. Simonsen, Af min egen Roman*. III. (Woel). Det er ikke en sammenhængende Levnedsbekrivelse, Forf. giver, kun løse Billeder, Oplevelser og Erintringer, fortalt paa en fornøjelig, sommetider springsk Maade, langt fra kedelig, men uden egentlig Plan eller Maal. — *Astrid*

Stampe Feddersen, Minder. (Schønberg). Bogens betydeligste Afsnit fortæller om Forf.s Deltagelse i Kvindesagen, men dennes Hjstorie er jo tidligere fortalt i Fru Gyrithe Lemches Bog »Dansk Kvindesamfunds Arbejde gennem 40 Aar«, og Fru Stampe Feddersens Bog giver intet særligt nyt. Om den øvrige Del af Bogen er ikke stort at sige. S. 19 udtaler hun, at hendes Hjerne er et »Pulterkammer«, og det samme gælder egentlig de første Kapitler af Bogen, om Barndom, Bedsteforældre og Moder. Noget egentligt Billede af det Milieu, hun er opvokset i, faar Læseren ikke, og de mange Smaatræk er nedskrevne ganske uden Plan eller Forsøg paa at knytte dem sammen til et Hele. — Enkefru *Charlotte Paulsen, f. Trampe*, har i *Virkelighedsbilleder fra 80erne og 90erne* (Athene) fortalt Barndomminder fra sine Forældres Hjem (Toldkasserer Carl Trampe, død 1914) i Randers, Nykøbing Falster, Naskov og Aarhus, om Herregaardsliv paa Tirsbæk og Rosenvold, om Hofballer i København, om sit kortvarige Ægteskab med Toldassistent August Paulsen, død 1905, og endelig om sit Liv efter hans Død. Bogen, der er ret livligt skrevet, er præget af Kultur, men uden større Betydning, hverken i Skildringer af Oplevelser eller Personer, K. G. Brøndsted, Herm. Bang, den Emil Poulsenske Familie, Palle Rosenkrantz m. fl..

SAMLINGER OG BIOGRAFIER.

Dansk farmaceutisk Stat. 1929. Udgivet af Dansk Farmaceutforening. Udarbejdet af *Aage Schæffer*. 5. Udgave. Det er Ud-giveren af De danske Apotekers Historie, cand. pharm. Schæffer, der har paataget sig dette møjsommelige Arbejde, og Resultatet er blevet noget ud over det almindelige. Bogen bringer først en Fortegnelse over alle Apoteker i Danmark og paa Island, baade de eksisterende og de nedlagte, deres Oprettelsesdato og alle Indehavere gennem Tiderne. Dernæst følger Fortegnelser over samtlige Kandidater i Aarene 1850—1928, over samtlige farmaceutiske Eksaminater i samme Tidsrum og endelig Oplysninger om Myndigheder, Foreninger, Museer, Pengeinstituter, Legater og Stipendier. Bogen er ved denne Rigdom af Stof en meget værdifuld Haandbog ikke blot for Farmaceuter, men ogsaa for andre. For det store historiske og personhistoriske Materiales Paalidelighed borger Udarbejderens ansete Navn. — *Kongeriget Danmarks praktiserende Sagførere*. Udarbejdet af Sagfører *Volmer Lind*. (Berlingske Tidende). Naar Udgiveren i Forordet betegner Bogen som det første personhistoriske Værk om danske Sagførere, er dette kun delvist korrekt, idet Sagførere med latinsk juridisk

Eksamen jo er optagne i de ret talrige juridiske Stater. Dette er vel ogsaa Grunden til, at en Bog som den foreliggende først nu ser Lysset, medens et tilsvarende Værk som »Den danske Lægestand« allerede i adskillige Aar har foreligget i 10. Udgave, men Lægerne er da heller ikke i Besiddelse af Stater, der svarer til de juridiske. Den foreliggende Bog, der er smukt udstyret med godt udførte Billeder, bringer de biograferedes korte Data, meddelte af dem selv, og neppe korrigerede eller supplerede af Udgiveren. De tilfredsstillende vel de Fordringer, man kan stille til Viden om nulevende Personer, men vil neppe i alle Tilfælde m. H. t. Korrekthed kunne tilfredsstille kommende Tidens Personhistorikere. — *Dansk Grossererstat*. Udgivet af Dansk Personalthistorisk Bureau. 1929. 2. Udgave. Bogen bringer kortfattede Oplysninger om ca. 1150 Personer, Oplysninger, der, hvad personlige Forhold angaar, er om muligt endnu mere kortfattede end sædvanligt i lignende Værker. Derimod synes Oplysningerne om Uddannelse, Etablering, Tillidshverv o. l. gode og fyldige. — Pastor *Severinsen* har i »Aarbog for historisk Samfund for Odense og Assens Amt« skrevet om «Jens Beldenaks Præster og Reformationen» og herigennem givet gode Bidrag til Præsterækkerne i Odense før Reformationen. Kilden til de meddelte Oplysninger er nogle gamle Regnskabsbøger, der hidrører fra Skriveren paa Bispegaarden i Odense. Det er et ret enestaaende Bidrag til dansk Præstehistorie. — *Harald Nielsen, Mænd og deres Gerning*. (Aschehoug). Det er fire Afhandlinger om tre Politikere, D. G. Monrad, Chr. Berg og I. B. S. Estrup, samt en Industridrivende, Alexander Foss, som Forf. her har samlet. Afhandlingerne stammer fra Tiden 1911—25. Bedst og smukkest er Afhandlingen om Foss, hvem Forf. aabenbart har haft størst Sympati for. De tre øvrige Afhandlinger vil, selv om Læseren paa mange Punkter maa være uenig med Forf., have Værdi som et ærligt Forsøg paa en uhildet Bedømmelse af de tre Mænd. — *Gennem de jydskes Udmærker. En Bog om Mandsvilje og Kvindemod* af *Salomon Frifelt*. Udg. af Foreningen af jydsk Landboforeninger. (Aschehoug). Paa Bogens halvfemtehundrede Sider fortælles om Skæbner og Skikkelser fra Jyllands Hedeegne, om Smaakaarsfolk, der gennem et trælsomt Slid paa mager Jord naaede frem til at bygge Hjem paa opdyrkede Jorder, hvor forhen Lyngen groede og Sumpen bredte sig. Det er Beretninger om Folk, der gennem Arbejde naaede frem til den Anerkendelse, som Tildelingen af »Foreningen af jydsk Landboforeningers Sølvmedaille for veldrevne og lønnende Husmandsbrug« er, og de vidner højt om, hvad der kan naas, naar Mandsvilje og Kvindemod staar fremmest i Arbejdet.

Bogen er godt skrevet, og den har sin store Mission. — *Grundtvigske Hjem i det 19. Aarhundrede. En Samling Livsbilleder.* Udg. af *Holger Begtrup.* (Gad). Det er, som angivet i Titlen, et Samlingsbind, indeholdende i alt otte hinanden uafhængige Billeder. De behandlede otte grundtvigske Hjem er: Rigsdagsmand, Gaardejer Jens Jensens i Trunderup, Lærer Jørgen Fogs i Ankelbo, Valgmenighedspræsten Vilhelm Mallings, Skibsreder Skifter Andersens, Lærer P. Pedersens i Vedsted, Farver C. T. Eriksens i Aarhus og Silkeborg, Brygger Jens Westbergs i København og Lærerinde Anna Gads. Skildringen af Jørgen Fogs Hjem er bygget over en Selvbiografi, medens de øvrige skyldes paarørende og Venner. Bedst er Skildringen af Pastor Vilh. Malling. — *Liv og Levned.* Udg. af *Anders Uhrskov.* III. (Aschehoug). Uhrskov bringer i dette tredje Bind Erindringer af fire nordsjællandske Smaaamænd, Musiker Peder Olsen, Fisker Chr. Jul. Jensen, Parcellist Jens Chr. Andersen og Billedskærer Lars Nielsen. Der berettes naturligvis ikke om store Begivenheder, men Erindringerne er ikke uden Værdi som Bidrag til sjællandsk Almuoliv i Tiden fra 1852, da Peder Olsen fødtes, og til op omkring Aarhundredskiftet. Bogen slutter sig godt til de to tidligere udgivne Bind. — I »Fra Himmerland og Kjær Herred« skriver Lærer *M. Møller* i Løgsted om *Degne i Kornum og Løgsted.* Den ældst kendte Fællesdegn kan tidsfæstes til o. 1723, men det er kun lidt, Forf. ved at fortælle om de ældste. Den mest interessante Skikkelse er den ensomme Særling Johannes Scharling, der fra 1837 til 51 var Lærer i Løgsted. — *Ejnar Poulsen* skriver i »Skivebogen« *Lidt Degnehistorie fra Oddense-Otting,* i væsentlig Grad, ligesom den førnævnte Afhandling, bygget paa Kirke- og Skiftebøger.

BIOGRAFIER AF ENKELTE PERSONER.

Frantz Dahl, Frederik VI. og Anders Sandøe Ørsted i 1826. (Gyldendal). Det er det i 1826 af Kongen truffne, man føler sig fristet til at sige brutale, Indgreb, hvorved Ørsted blev tvungen til at vælge mellem at opgive Generalprokurørembedet eller sin Forfattervirksomhed, efter at han havde udgivet sit kendte Skrift om Præsteløftet. Forf. optrykker denne Afhandling og dokumenterer Indgrebet gennem Sagens Akter, der viser, at det sikkert var Ørsteds Modstander, Kancellipræsident Kaas, der stod bag ved Kongens Handling. Bogen er et værdifuldt Bidrag til vor største Jurists Historie. — *Henri Nathansen, Georg Brandes.* (Nyt Nordisk). Et Portræt kalder Forf. sin Bog og siger i Forordet: Jeg vil søge at opridse et Billede af hans Væsen, hvori baade Lys og Skygge samler sig i et Brændpunkt, der fastholder de evig skif-

tende Træk af et Ansigt. Han har villet søge at skildre Mennesket Georg B., men ikke tilsigtet nogen litterær eller litteraturhistorisk Afhandling over hans Værker. Det er lykkedes Forf. at naa sit Maal, saa at det Billede, han gennem sin Skildring faar frem, træder smukt og levende frem for Læseren. Om enkelte Ting, saaledes Omtalen af Broderen, Edvard Brandes, der karakteriseres udenødigt haardt, kan man være uenig med Forf..

J. V. Christensen, Den første Bonde i Kongens Raud. (Ringsted Folketidendes Bogtrykkeri). Ole Hansen, der i 1901 indtraadte i Ministeriet Deuntzer som Landbrugsminister, fik kun skrevet et Par Sider af sine Erindringer samt Forordet hertil. Redaktør Christensen fortæller i den lille Bog om O. H.s Deltagelse i det offentlige Liv, om hans Virksomhed, først indenfor Sogneraadet, hvis Holdning overfor »Mundkurv-Cirkulæret« bragte de fem af Raadets Medlemmer i Arrest, fra hvilket Ophold Bogen bringer O. H.s Dagbog, derefter om den politiske Virksomhed, der førte til Ministertaburetten og Direktørstolen i Nationalbanken, om Albertikatastrofen, der for en Tid slog O. H. helt ud af det politiske Liv, og endelig om Oprejsningen, der førte til Landstingets Formandsæde. Bogen er godt fortalt, baaret af en varm Sympati for den jævne, bramfri, dygtige danske Bonde. — *Johannes Lehmann, Niels Neergaard. En dansk Politiker.* (Jespersen & Pio). Indholdet staar ikke helt paa Højde med Bogens smukke Udstyr, idet den ikke giver nogen fuldgyldig Bedømmelse af N. N. hverken som Politiker, Historiker eller Menneske. Lange, ofte alt for lange Citater af Taler, trætter Læseren, og Sproget er ofte mindre heldigt. Det bedste i Bogen er en Oversigt over N.s politiske Virksomhed. — *Robert Wiinblad, Redaktør E. Wiinblad. Træk af hans Liv.* (Gyldendal). Social-Demokratens tidligere Redaktør fyldte i Forsommeren 1929 70 Aar, og hans Søn har i den Anledning udgivet nærværende Skrift, der paa mange Maader giver et godt Billede af den gamle Politiker. Naturligvis har Forf. vanskeligt ved at se kritisk paa Emnet, og dette er tilmed behandlet i lovlig høj Grad journalistisk, men han har samlet en Mængde spredte Træk, saavel af Manden som af Tiden, der tjener til begges Belysning og vil være af Værdi for en mere kritisk Biograf. — *Rasmus Nielsen, Landstingsmand Niels Rasmussen.* (Fyns Boghandel, Odense). Bonden Niels Rasmussen, Gaardejer i Lisbjerg ved Aarhus, var Landstingsmand 1863—82. Forf. fortæller om hans Liv og Virksomhed og faar omkring sit egentlige Emne Lejlighed til at bringe adskilligt frem til Belysning af Forholdene paa Aarhus- og Randerseggen, om Præster og om Højskoleforhold, navnlig naturligvis Testrup. Bogen er let læst og ingenlunde uden Værdi som Oplysningsstof. — *Frode Aagaard,*

C. Berg. En dansk Politikers Levnetsløb. (Gyldendal). Bogen, der er udgivet i Anledning af Bergs 100 Aars Fødselsdag, skildrer i højere Grad Politikerens end Mennesket. Til Fremstillingen er især særlig Grad benyttet de trykte Kilder som Avisartikler og Rigsdagstidende, men ogsaa Bergs efterladte Optegnelser er anvendt. Billedet af Berg er godt tegnet, og Fremstillingen er sympatisk. Alt i alt er Bogen et godt og let tilgængeligt Bidrag til vor politiske Historie i Provisorieaarene.

Hundredeaaret for C. F. Tietgens Fødsel har fremkaldt ikke mindre end fire biografiske Værker om den store Handelsfyrste. Bøgerne er følgende: *Marius Vibæk, Den unge Tietgen* (Schønberg), *Johannes Lehbann, C. F. Tietgen. Hans Liv og Virke* (Jespersen & Pio), *Jacob Marstrand, C. F. Tietgen* (Gyldendal) og *Jul. Schovelin, Tidens Hjul og Tietgen* (Gyldendal). Vibæks Bog, der betegnes som første Del, slutter med Aaret 1857, det Aar, da Schovelins Skildring tager fat, medens de to andre Bøger behandler hans Liv fra Fødsel til Død. I Vibæks Bog mærker man Købmandslæreren, der først og fremmest lægger Vægten paa det købmandsmæssige og søger at give Billedet i erhvervshistorisk Belysning. Schovelin skildrer Tietgen som den store Organisator og belyser ham alsidigt i Forholdet til de store Foretagender, som han dels startede, dels reorganiserede, Privatbanken, Store Nordiske, Det forenede, for blot at nævne nogle. Lehmanns og Marstrands Bøger er noget mere anlagt for det store Publikum og vil for dette være ulige interessantere Læsning end de to første. Lehmanns Skildring er noget bred i Fremstillingen, men ingenlunde trættende. Mest sympatisk er Marstrands, der kommer Mennesket Tietgen paa nærmere Hold, baaret, som Skildringen er, af stærk Samfølelse paa det religiøse Omraade, men alligevel ret uhildet. Hver for sig har de fire Bøger deres Berettigelse, og det er meget interessant at se den samme betydelige Person belyst fra saa mange forskellige Sider. — *Laura Glückstadt, Emil Glückstadt. En Redegørelse.* (Koppel). Emil Glückstadts Enke har i denne Bog søgt at rense sin Mands Minde. Hun gør Rede for Glückstadts Virksomhed i Tiden indtil Sammenbrudet 1922 og bygger sin Fremstilling af dette paa Forhørene og Domsforhandlingerne, paa Bankkomitéens Betænkning af 1924 o. a. m., men gør særlig Brug af det Defensorat, som Overretssagfører C. F. Brorson havde udarbejdet. Bogen, der retter et stærkt Angreb paa den daværende Rigsadvokat og paa Undersøgelsesmyndighederne, er en trofast Hustrus velmente Forsøg paa at rense sin Mands Minde og fortjener alene af den Grund Sympati. Noget andet er, at Forsøget neppe vil lykkes. — *Vilhelm Madsen, Adam Oehlschläger. Nordens Digterkonge.*

(Athene). I den foreliggende Bog har Forf. taget sig for at søge »tegnet et sandt og levende Billede« af O., idet han reducerer Kr. Arentzens Jubilæumsbog 1879 til at være forældet og fuld af doktrinære Fordomme, og Vilh. Andersens store Værk om Digtøren faar en næsten endnu haardere Medfart, idet det betegnes som ikke værende nogen Biografi og hverken litteraturhistorisk eller æstetisk-kritisk. Det maa da antages, at Forf. i sin Bog har søgt at skabe et Værk, der ikke lider af disse Mangler. Dette er ikke lykkedes ham, men Bogen er, selv om den ikke naar det høje Maal, langt fra uden Værdi, og han opnaar gennem den biografiske Skildring at tegne et, sikkert i det væsentlige, godt Billede af O., et Billede, der sikkert hos mange Læsere vil vække den Interesse, som Forf. mener savnes. Om denne Mangel paa Interesse er saa stor, som han mener, kan der tvistes om. — *Frithiof Brandt, Den unge Søren Kierkegaard.* (Levin & Munksgaard). »En Række nye Bidrag« kalder Forf. denne meget interessante Forøgelse af den store Litteratur om Søren K., og Forfatterens Syn paa den store Filosof er ikke mindre nyt. Dette vil forstaa alene deraf, at Forf. skildrer Kierkegaard som selskabelig anlagt og langt fra at være den menneskesky Eneboer, saaledes som den almindelige Opfattelse er. Bogen vil sikkert blive stærkt omdebatteret, og det er vist meget tvivlsomt, om Forf.s Syn paa K. i nogen højere Grad vil ændre det hidtil anlagte. — *Tom Kristensen, Sophus Claussen.* (Gyldendal). I den lille Bog, kun 28 Sider, behandler Forf. sit Emne uden at naa at give et udtømmende Billede af S. C.s ejendommelige og særprægede Forfatterskab. Flere træffende Bemærkninger, der vil have Værdi for kommende Biografer af S. C., faar han dog Lejlighed til at gøre. — I »Svendborg Amt« har *Ejnar Skovrup* skrevet om Forfatteren *Peder R. Møller, 1848—1926*, idet han, uden at inkludere sig paa nogen litterær Bedømmelse af hans Værker, behandler hans Betydning for Hjemegnen, som Deltager i Højskolelivet, som Leder af Sangforening og fortæller om Kredsen om Møller. Den lille Afhandling er ikke uden Værdi som Bidrag til Kendskabet til Peder R. Møller og hans Slægtled af Bondeforfattere. — *Cai M. Woel, Evald Tang Kristensen, En Vandrer i Danmark.* (Woel). En lille Bog, der i væsentlig Grad er bygget paa Evald Tang Kristensens Erindringer samt Forf.s egne Indtryk af den gamle Folkemindesamler, hvem Forf. er en stor Beundrer af. I Forordet siger Forf., at Bogen mere maa anses for at være en Oversigt end en egentlig Bog om E. T. K., om hvem det udtømmende Arbejde endnu savnes. Den i Bogen givne Bibliografi er værdifuld.

Jens Pedersen, Maleren P. A. Schou. (Levin & Munksgaard). Det er Maleren Vilhelm Neiiendam, der har besørget Udgivelsen

af denne Bog, til hvilken Manuskriptet har henligget siden Forf.s Død 1921, og Udg. har forsynet Bogen med et Forord. Bogen er en Livsskildring af den særprægede Kunstner og virker som en smuk og god Indledning til hans Kunst. En kortfattet Karakteristik af denne giver Bogen, men ikke nogen kritisk Vurdering. — *Helga Stemann, f. Meldahl, F. Meldahl og hans Venner*. III. 1858—1874. (Hagerup). Det foreliggende Bind er ulige interessantere end de to tidligere udkomne, alene af den Grund, at det omhandler Meldahls betydningsfuldste Manddomsgerning, Perioden, da han skabte en stor Del af sine bedste Værker, og hans Virksomhed indenfor Akademiet, hvor hans Evner som Administrator ret kom til Udfoldelse. Ligesom i de to første Bind bygger Forf. paa Breve og efterladte Optegnelser og indlader sig heller ikke her paa nogen kritisk Vurdering af M.. Denne er ikke givet endnu fra kyndig og autoritativ Side, men naar denne en Gang skal fældes, vil der i Fru Stemanns Bøger foreligge et fortrinligt Materiale til dette Brug, og i denne Belysning maa Børgernes Betydning ses. — *Laurits Tuxen. 63 Gengivelser med en biografisk Indledning af V. Jastrau*. (Gad). Jastraus Indledning omfatter kun en enkelt Side og tilsigter ikke andet og mere end at give nogle af de vigtigste Data i Tuxens Liv. — I »Skivebogen« fortæller *A. D. Dalsgård* dels Overleveringer, dels personlige Minder om Maleren *Chr. Dalsgaard*, de første fra dennes Barndomshjem paa Krabbesholm, de sidste fra hans Alderdom i Sorø. —

Edv. Lehmann, Grundtvig. (Jespersen & Pio). Bogen, der er et smukt Vidnesbyrd om sin Forf.s udmærkede Fortællekunst, betyder en smuk Forøgelse af den i Forvejen meget store Litteratur om Grundtvig. Bogen egner sig, uden at være egentlig populær, udmærket godt til Læsning for Menigmand. — *Villads Christensen, Vilhelm Beck og hans Værk*. (Lohse). Bogen, der er udgivet i Anledning af Becks 100 Aars Fødselsdag i 1928, er ikke alene et godt Bidrag til Indre Missions Historie, men samtidig et betydeligt biografisk Arbejde om Indre Missions Fører gennem mange Aar. Forf. følger Beck fra Vuggen til Graven, skildrer hans personlige Udvikling, Vækkelsen i 1859 og det betydningsfulde Venskab med Johs. Clausen, Stiftelsen af Kirkelig Forening for Indre Mission og endelig Retningens stærke Vækst. Gennem den jævnt fremadskridende Skildring, den gode Ophugning af Bogen uden Sidespring, faar Læseren et godt og klart Billede af B.s frodige, stærke Personlighed. Bogen er meget let læst. — *Johan Malmström, Olfert Ricard, Minder og Oplevelser*. (Frimodt). Forf. har gennem mere end tyve Aar gjort Optegnelser om Ricard, stenograferet mange af hans Taler og samlet mange af hans Artikler, og paa dette Grundlag er den foreliggende Bog

skrevet. Bogen bringer en stenografisk Gengivelse af R.s Tale paa hans 50 Aars Fødselsdag, en Tale, som R. selv betegnede som sit Levnedsløb, og der er i det hele taget saa meget Stof af R. selv i Bogen, at denne mere er af Ricard end om ham. Bogen er et meget smukt Minde om R., Ungdomsføreren, Forfatteren, Mennesket, men den er ikke, hvilket heller ikke er tilsigtet, Bogen om Ricard. — *Sigurd Madsen, Mads Samuel Jørgensen. Et Levnedsbillede fra K. F. U. M.s Ungdomstid.* (De unges Forlag). Jørgensen, der døde 1901, kun 26 Aar gammel, var sit sidste Aar Sekretær for K. F. U. M.. Det korte Tidsrum, det blev ham forundt at virke i, har naturligvis ikke sat stærke, blivende Spor, og den lille Bog er da ogsaa nærmest tænkt som et Mindeskrift for J., bygget paa Breve fra denne, Meddelelser fra nærstaaende og Forf.s egne Erindringer. Bogen er kønt fortalt, men i ingen Henseende af Betydning udover det, at den skildrer et godt Menneske. — *Villads Christensen, Pastor Jeansson.* (Menighedens Mænd. IV). (Lohse). Pastor Christensen, der efterhaanden har udgivet adskillige Biografier af Kirkens Mænd, saaledes den lige omtalte Bog om Vilh. Beck, har i denne lille Bog fortalt om Johan Philip Jeansson, 1835—78, først Præst i Græsted, derefter Rejsepræst for Indre Mission, saa Præst i Vendsyssel og tilsidst i Førslev. Jeansson stod Beck meget nær og deltog i dennes Arbejde. Bogen er ikke alene en Biografi af J., men, og det betyder maaske mere, ogsaa et godt Bidrag til Indre Missions Historie. Noget af det værdifuldeste, Bogen indeholder, er saaledes Indledningskapitlet »Indgang«, der i Korthed giver en Udsigt over de forskellige Vækkelser i 50—60erne. — *Eduard Nielsen, Vejen.* har i *Mindeblade om Pastor J. Richter* samlet nogle Minder om den ogsaa indenfor Dansk historisk Fællesforening kendte og meget afholdte gamle Præst. Det er dels et Udklip af »Aarhus Amtstidende«, hvor R.s Svoger, cand. polit. Viggo Schjørring, har fortalt om R., dels en Nekrolog af Poul Bjerger i »Folkebladet« og endelig Uddrag af Taler ved Jordefærden og Afsløringen af en Mindesten over R.. Et kønt lille Blad i Mindekransen over den gamle Præst, fordringsløst og uden at tilsigte mere. — I »Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift« har *Carl Westergaard* skrevet en ret udførlig Biografi om *Stiftsprovst Ole Andersen Secher. En Fremskridtsmand og Fører fra Oplysningstiden.* Secher, f. 1775, var fra 1798 til sin Død 1820 Sognepræst til Søften og Folby, hvor han, ikke mindst paa Skolevæsenets Omraade, gjorde sig meget fortjent. Forf. har til Udarbejdelsen benyttet S.s egne Optegnelser, der dels er trykt i V. A. Sechers Meddelelser om Slægten Secher, dels i en bevaret Embedsbog. — I samme Aarbog skriver *Hans Kau* om *Peder Borgsmed. Den første evangeliske*

Prædikant i Horsens. Forf. beskæftiger sig navnlig med B.s omfattende Forfattervirksomhed. Til Udarbejdelsen har han bl. a. benyttet Afhandlingen i Danske Magazin I. 157 f., til hvilken han knytter en værdifuld Kritik og bringer gode Supplémenter. — Kredslæge *Peter Trautner* har i »Fynsk Hjemstavn« skrevet om Præsten *Peder Jakob Jørgensen Aaby* i Sørslev, væsentligst kun et Referat af den nu kun meget lidt kendte »litteris mando« fra 1859 og det i Vedel Simonsens nu ogsaa kun lidet kendte Bøger om Rugaard og Elvedgaard. Aaby var født 1716 og fra 1743 til 1804 Sognepræst i Sørslev. Han var, hvilket tilfulde fremgaar af Skildringen, med et meget mildt Ord en besynderlig Præst. —

Poul Hansen er i 2. Del af *Højskoleforstander Ernst Trier* (August Bang) naaet frem til Tiden o. 1864, altsaa kun seks Aar videre frem end i første Del. Skal Resten af Triers Liv behandles i samme Tempo, bliver der aabenbart Stof til adskillige Bind endnu. Der er endnu 29 Aar af hans Liv at behandle, og disse er neppe mindre indholdsrige end de første 27. Ogsaa til 2. Del har Forf. haft et meget righoldigt Brevstof at øse af, og de mange Citater af Brevene giver et fortrinligt Indblik i Triers aandelige Liv uden at virke trættende. Ikke mindst interessant er Afsnittet om Triers Oplevelser som Feltdegn i 64. 2. Del har ikke skuffet de Forventninger, der vakttes ved 1. Del. — I »Aarbog for Historisk Samfund for Sorø Amt« har Kommune lærer *Niels Steinfeldt* under Titlen *Brudt Ægteskabsløfte* fortalt om Degnen *Peder Fischer Bruun* i Sørbymagle, der 1764, efter at være dømt fra Ære og Embede, flygtede fra Hjemmet.

F. Ahlefeldt Laurvig, Generalen. III. Privatmanden. (Tryde). I dette Bind behandles Generalens daglige Liv paa Tranevær og i Slesvig; der fortælles om hans Jægerinteresser, om Teaterlidenskaben og endelig om hans to ulykkelige Ægteskaber og om Datteren Elise. Den mest interessante Oplysning, som Bogen bringer, er maaske Paavisningen af, at Christian VIII ikke, som tidligere paastaaet, var Fader til Elises Barn, men at Paterniteten kan tillægges en Løjtnant Gerstenberg. Bindet staar i det hele paa Højde med de tidligere udkomne. Det er ikke, som ventet, lykkedes Forf. at bringe Skildringen af Generalens bevægede Liv til Ende med dette Bind, og der kan saaledes ventes endnu et, der tillige vil bringe et Navne-register til det store og monumentale Værk. — I »Fra Holbæk Amt« fortæller Pastor *G. Tram* under Titlen *Et Blad af Ubby Præstegaards Saga* om Sejrherren fra Fredericia, General *F. R. H. Bülow*s Ophold i Ubby fra 1813 til 1827. Bülow ægtede førstnævnte Aar en Datter af Ubbypræsten *Henriette Bertine Dame*, og Parret fik under Opholdet i Ubby fire Børn døbt der. Paa en

nu forsvunden Rude i Præstegaarden fandtes denne Indskrift »Quell' amour dans tes bras. F. R. Bülow«. — *Otto L. Sørensen* fortæller i »Skivebogen« om Generalmajor *Chr. Fursmann*, der var født i Skive 1660. F., der havde tjent sig op i de danske Hjælpetropper, der 1692 sendtes til Ungarn, kommanderede 1711 foran Wismar et Regiment jydsk Dragoner og udmærkede sig her under en Overrumpling. Han døde allerede Aaret efter og blev begravet i Vejle Kirke. Fremstillingen er bygget paa trykte Kilder.

I samme Aarbog beretter *Jens Clausen* om *En skrap Foged*, nemlig Carl Tobias Horn, der 1839 blev Byfoged i Skive og Herredsfoged i Salling. Han beklædte Embederne til 1846, da han fortrak til Svendborg, efter at have gjort sig grundig forhad i den vestjydske By.

Otto Lawaetz 1829—16. Oktober—1929. Hans Liv og Ger- ning tilligemed Blade af Slægten Lawaetz's Historie. (Det grafiske Institut). Det er en Biografi af den kendte Landmand og Mejerimand til Refsnæsgaard og Kalundborg Lade- gaard O. L., udsendt i Anledning af hans 100 Aars Fødselsdag og samlet af Sønnen, Dr. theol. *H. Lawaetz*, men Bogen er des- uden en Familiehistorie og bringer genealogiske Tabeller over Slægten. Denne nedstammer fra Proviantkommisær i Rendsborg, Justitsraad Heinrich Frantz L., død 1762. Bogens første 48 Sider bringer udførlige og godt fortalte Biografier af Slægtens mere fremtrædende Mænd, deriblandt af den kendte Finansmand. Kon- ferensraad Joh. Dan. L., død 1825 i Altona. Dernæst følger Bio- grafien af Otto L., baaret af varme, kærlige Følelser og gørende Rede for hans Betydning for dansk Landbrug, og endelig bringer Bogen de nævnte gode Oversigtstavler over Slægten. Der er gode Portrætter, men Navneregister til Biografierne savnes.

»Vejle Amts Aarbøger« bringer kortfattede, men varmtføjte Mindeord om *Evald Tang Kristensen* og Friskolelærer *Poul Lind- holm*, Aagaard.

Kaptajn *H. E. E. Koch* har i »Aarbøger udgivne af Histo- risk Samfund for Aarhus Stift« skrevet om *Peter Heinrich Wilckens*, f. 1780 i Kiel, død 1867 i Trige. W. havde tjent under Napoleon, deltaget, som der staar paa hans Gravsten paa Trige Kirkegaard, i 15 Felttog og 7 Slag, og var i Tjenesten avanceret til Kaptajn i den franske Hær, ligesom han paa Valpladsen var blevet dekoreret med Æreslegionen. 1859 modtog han St. Helena Medaillen. Indtil de sidste Aar, da der forskaffedes ham nogen Understøttelse, tjente han Føden som Arbejdsmand hos Bønderne og ved at besøge Byærinder for Beboerne. Trods de ringe Kaar,

han levede i, optraadte han altid med Værdighed, blandet med Sagtmodighed.

GENEALOGIER.

Edv. Mackeprang og Emil Mackeprang, Stamtavle over den danske Familie Mackeprang indtil Slutningen af Aaret 1929. Slægtens første Mand i Danmark var Bartskeer i Rødby Jørgen Johan M. (ca. 1670—1718), der formenes at stamme fra Femern. Arbejdet opfylder alle berettigede Fordringer, kun savnes et Navneregister meget. — *Bjarne Teilmann, Stamtavle over Slægten Teilman(n) i Danmark og Norge.* Arbejdet er bygget over den i 1844 udgivne »Stamtavle over Familien Teilmann«, der jo unægtelig nu efter snart hundrede Aars Forløb trængte til en Afløser. Som Slægtens Stamfader angives en Christen Teglmester (Teglmænd) o. Begyndelsen af det 17. Aarh. i Ribe, men Genealogiens ældste Led er noget tynde, idet der mangler mindst et, maaske to, mellem Stamfaderen og de to o. 1640 fødte Brødre, fra hvilke Slægten stammer. Arbejdet, der er nydeligt udført i typografisk Henseende og smukt udstyret med Portræter, Vaaben- og andre Billeder, lider af de sædvanlige Mangler, der præger de fleste Amatørarbejder, Mangel paa Stedfæstelser, og er derfor ret værdiløst for Faggenealoger. — *Postmester von Eyben* har ved Udgivelsen af *Stamtavle over Slægten Stockfleth, som agnatisk nedstammer fra Eggert Stockfleth*, afhjulpet et Savn, idet en Stamtavle over denne Slægt længe har været tiltrængt. Familiens Medlemmer, saavel af de adlede som af de i borgerlig Stand levende Grene, har ofte spillet en fremtrædende Rolle saavel i Danmark som i Norge. Forf. har bestræbt sig for at frembringe et fyldestgørende Arbejde, og det er lykkedes ret vel. Ganske vist er der ikke faa Huller, som det maa haabes, at Tiden efterhaanden vil kunne udfylde, men hvad der er tilvejebragt, er godt og solidt underbygget, og Formen for Arbejdet opfylder de genealogiske Fordringer. Dog mangler en Indholdsfortegnelse beklageligvis. — *S. Otto Brenner, Slægten Laub. Livlæge Dr. med. Hieronymus Laubs Forfædre og Efterkommere.* Slægten, der føres tilbage til Gæstgiver Hans Laub i Augsburg, død 1557, indkom hertil Landet med Hieronymus L., der bosatte sig her 1711, blev kgl. Livmedikus og Stamfader til den danske Slægt, der har fostret mange gode Mænd. Bogen er smukt udstyret og i det hele et godt Arbejde. — *C. Krarup, Stamtavle over Familien Hald.* (Haase). Det er Hundrups Stamtavle fra 1875, der danner Grundlaget for dette Arbejde, der er ført op til Nutiden. Det er en ren Genealogi, idet der kun hist og her er gjort Tilløb til at

give fyldigere biografiske Oplysninger. I langt de fleste Tilfælde savnes Stedbestemmelser. Der er et godt Register. — *Stamregister over Familien Helms*. Fjerde Udgave ved Adjunkt *Hans Jørgen Helms*. Første Udg. udkom allerede 1858, anden og tredje hhv. 1892 og 1911. Nærværende Udg. er ikke blot foranlediget af Trangen indenfor Familien til en Stamtavle, der er ført op til Nutiden, men ogsaa af Ønsket om paa denne Maade at mindes 350 Aaret for Stamfaderens Fødsel. Der er sat et betydeligt Arbejde ind paa Udredelsen af den hidtil ukendte svenske Gren af Familien, der nedstammer fra den ældste af Stamfaderens seks Sønnesønner, Adam Helms, død 1714 som Købmand i Visby, og dette Arbejde er lykkedes. Et tilsvarende Arbejde paa Opklaringen af en tysk Gren er derimod ikke lykkedes, men der er herved tilvejebragt et saa stort Materiale, at det synes sandsynligt, at videre Forskninger vil kunne føre til Maalet. Stamtavlen medtager udgiftede Kvinders Børn, der dog, genealogisk set, ikke hører til Familien. Desværre mangler Arbejdet Stedbestemmelser. Der er seks Oversigtstavler og et Register, desværre kun over indgiftede. — *Slægten Fasting i Danmark*. Ved Assistent *S. O. Fasting*. Forf., der tidligere har udgivet »Læge Frans Casper Djørups Slægt« og »Slægten Wilhelm«, er kendt som en forsøgt Genealog, og det foreliggende Arbejde bærer Vidnesbyrd om hans Evner til at udarbejde et fyldestgørende genealogisk Arbejde. Hver enkelt Dato er belagt med Stedbestemmelse, der er et udmærket Navneregister og en Redegørelse for Personer af Navnet, der ikke kan tilknyttes Familien. Desværre har Forf. p. Gr. af en tiltagende Øjensvaghed maattet lade Arbejdet med en Udredning af Familien i Norge ligge, til Trods for at han ligger inde med et meget betydeligt Materiale hertil. — *Helga Elfrida Henriksen. Stamtavle over Slægten Morell i Danmark* omhandler Slægten efter den i Languedoc fødte Huguenot Jean Morell, der indvandrede o. 1704 og blev Vintapper i København. Der er sat et godt Arbejde ind paa Bogen, og Stamtavlen synes at være komplet. En Fejl eller Mangel er det, at der ikke er gjort Rede for Personer af Navnet Morell, der ikke har kunnet knyttes til Slægten. Saaledes vil man forgæves søge den mest kendte Bærer af Navnet, Madam Gjelstrup, der som Cathrine Amalie Morell debuterede paa den danske Skueplads 1793 og kom til at høre til dennes bedste Kræfter. — *Slægten Johansen fra Tandslet. Bidrag til en Slægtshistorie* ved *Harald Fuglsang*. (Niels P. Thomsens Bogtrykkeri, Holstebro), omhandler en Bondeslægt, der kan føres tilbage til den første Halvdel af det 18. Aarh.. Tre ret store Skifteuddrag, der har større Interesse for Slægten end for Offentlig-

heden, optager megen Plads i den lille Bog. Der er lagt et godt Arbejde i Udredningen, og Bogen er et godt Bevis paa, hvad der kan naas selv i Arbejdet med en saa lidet fremtrædende Slægt. — *Danske Slægter Fabricius. V. Slægten Fabricius fra Middelfart. VI. Hofjuvelerslægten Fabritius.* (Gad). Den sidstnævnte af de to Slægter er ulige interessante end den første, og der synes, efter den ret omfattende Kildefortegnelse at dømme, at være ofret meget Arbejde paa Stamtavlen, der gør et vederhæftigt og udtømmende Indtryk. Alligevel opfordrer et nøjere Gennemsyn til Kritik. Hvorfor sige, at Slægten stammer fra Slangerup, naar Stamfaderen var Smed i København? Hvorfor kalde Slægten Hofjuvelerslægten, naar den kun tæller tre Hofjuvelerer, men fem Guldsmede? En konsekvent Benyttelse af Kirkebøgernes vekslende Stavemaader af Navnet har frembragt en næsten haabløs Forvirring. Og, hvad der er det værste, Bogen er vrømlende fuld af Trykfejl og Inkonsekvenser. Thingvald i St. for Thingvold, Fallo i St. for Follo, Forsejling i St. for Forsegling, Kapulation i St. for Kopulation o. s. fr. Det er Synd, at et saa haabløst Sjukskeri skal skæmme et iøvrigt pænt Arbejde. — I »Vejle Amts Aarbøger« har Stiftsprovst *P. Barsøe* meddelt *Blade af en gammel Lærerslægts Historie*, der, hvad det genealogiske angaar, slutter sig til den i 1900 af Frk. Cathrine Petersen udgivne »Nogle Meddelelser om Lærerslægterne Rafn, Smith og Barsøe«, fra hvilken man genkendende hilser forskellige Fejl. Det foreliggende Arbejde tilsigter neppe andet end at fortælle lidt om Forf.s Forfædre og er meget fordringsløst, ligesom det intet nyt bringer. — *Anders Colding's Slægt fra Skråve* foreligger i 3. Udg. ved Sognepræst *Johannes Wolf*, der har indskrænket sig til at føre Linierne ned til Nutiden, men ikke i større Grad har forsøgt at supplere de ældre Udgavers ofte noget mangelfulde Angivelser. Ogsaa her savnes Stedangivelser. — *Minder om gamle Hjem og Slægter i Ods Herred.* Udgivet af *Lars Andersen.* (Konrad Jørgensens Bogtrykkeri, Kolding). Det er et genealogisk Arbejde om Bondeslægter, men ind i Fortællingen er spredt mange gode og oplysende Træk af Folkelivet i Ods Herred. De genealogiske Data er tilvejebragt ved Arkivundersøgelser, og Resultaterne, der er naaede ad denne Vej, er fuldstændige og tilfredsstillende. — *Danmarks Adels Aarbog* for 1929 bringer fuldstændige Stamtavler over Slægterne *Abildgaard, Ahlefeldt, Danneskiold-Samsøe, Falkenskiold, Rømeling, Schulin, Stiernholm, Wonsflesh og Zeuthen.* Stamtavlerne er udarbejdede af Dr. Louis Bobé og i enhver Henseende mønstergyldige. Navnlig Familien Ahlefeldt er et imponerende Arbejde.

H. Hjorth-Nielsen.

August F. Schmidt: Morsingboer i gamle Dage (En kultur-historisk-folkloristisk Skildring). H. Hansens Boghandel, Nykøbing Mors, 1930. En Øs Befolkning faar næsten altid sit Særpræg, større eller mindre i Forhold til, hvor isoleret den ligger. Dette gælder ogsaa Mors, der ganske vist ikke har langt hverken til Salling, Thy eller Hanherred, men dog saa langt, at baade Morsingboerne selv og udenøs Folk anerkender dette Særprægs Existens.

Om Mors foreligger i Forvejen en temmelig rig Literatur (se Schmidt's Indledning). Det værdifuldeste ældre Arbejde er utvivlsomt Provst Caspar Schades »Beskrivelse over Øen Mors« fra 1811, et for sin Tid meget fremragende Arbejde. Fra de senere Aar stammer en Mængde (kultur-)historiske Arbejder, væsentlig skrevet af Morsingboer og offentliggjort i Aarbøgerne for Mors og i de lokale Blade, især »Morsø Folkeblad«. Væsentlig paa Grundlag af dette Materiale samt forskellige Optegnelser fra Dansk Folkemindesamling har August F. Schmidt nu udgivet 1. Bind af »Morsingboer i gamle Dage«. Forf. har haft den gode Idé at anmode Landbrugshistorikeren Henrik Larsen om som Indledning at skrive »Morsøs Landbohøstorie«, der ogsaa fremdrager adskilligt nyt Stof. Schmidt behandler selv den kulturhistoriske Del af Opgaven, dog findes hist og her visse folkloristiske Træk behandlet. Folkloren vil ellers væsentlig findes i den endnu ikke udkomne anden Del.

Inden for de af Forf. afstukne Rammer behandles mange lokale Ejendommeligheder. Mange Træk, f. Ex. indenfor Byggeskikken, synes at pege helt tilbage mod Jernalderen, og visse Skikke, som den, at man holder »Nytaarsløjer«, med alt hvad dertil hører, ogsaa i Høst, synes at være specielle for Øen. »Fastelavnshaaden«, der køres gennem Nykøbing Bys Gader, fuld af Søfolk, der successive raaber Hurra for alle Byens mere prominente Borgere og Institutioner og samtidig inkasserer Penge til den lokale »Bombøbøsse«, en Forestilling, som undertegnede har bivaanet saa sent som 1920, er ogsaa et lokalt Fænomen.

De mange Indvendinger, der kunde rettes mod Forfatterens egen Fremstillingsform, opvejes for en stor Del derved, at meget i Bogen, ganske naturligt ifølge dens Anlæg, er Citater.

Et mægtigt Materiale, flittigt indsamlet fra mange Hold, har Forf. søgt at sammenstille, og derfor kan Bogen anbefales ikke blot til alle Morsingboer, men til enhver, der har Interesse for gammel dansk Bøndekultur. Det meget fyldigt illustrerede Værk er viet Evald Tang Kristensens Minde.

Niels Haislund.

REGISTRATUR OVER KIRKEREKNSKABER FRA FYENS STIFT OG ALS.

Ved Holger Hansen.

Als hørte en Tid for største Delens Vedkommende til Fyens Stift, en Tid dannede det sammen med Ærø et særligt Stift; Øen er derfor taget med her.

Med Hensyn til Navnenes Stavemaade er fulgt 4de Udg. af Traps Danmark.

Aarslev, Vindinge H.

1552—56 se Bjærg H.

1599—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

Aastrup, Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Aasum, Aasum H.

1664—72 Regnskab (RA).

1721—33 Kopiregnskab (RA) Pk.

1721—33 Regnskab (RA) 1 Bd.

Kirken blev 1734 ³¹/₅ overdraget til Lektor ved Odense Gymnasium Hans Kisbye efter Rentekammerskr. 1733 ¹²/₇.

1671 Jordebog (RA).

Agedrup, Bjærg H.

1576—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskaber (RA).

1671 Jordebog (RA).

Allerup, Aasum H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskaber (RA).

1671 Jordebog (RA).

Allese, Lunde H.

1664—95 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1721—64 Regnskab (RA) 1 Bd.

1721—64 Kopiregnskab (RA).

Al l e s t e d, Lunde H.

1663—74 Regnskaber (RA).

1671 Jordebog (RA).

A l s Kirker.

1616—55 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

For: Asserballe, Hagenbjærg, Hørup, Ketting, Lysabild, Notmark,

Oksbøl, Svenstrup, Tandset, Tontoft (Nordborg) og Ulkebøl
(samt for Bregninge, Rise, Tranderup og Ærøskøbing paa Ærø).

1708—41, 1741—76 (sammen med Ærø), 1776—95 (LA) Regn-
skaber 3 Pkr.

A s p e r u p, Vends H.

1643—56, 1662—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA, Assens Provstis Rgsk.).

A s s e n s, Baag H.

1608—65, 1677—1838 Regnskabsbog (LA) 6 Bd.

1649—52, 1655—56, 1783—84, 1800—01, 1803—04, 1807—10,

1812—13, 1819—49 Regnskaber (LA) 1 Pk.

1675—77, 1693—1794, 1811—62, 1864—83 Regnskaber (LA.

Stiftøvrigheden) 14 Pkr.

1812—66 Regnskabsbilag (LA) 1 Pk.

A s s e n s P r o v s t i.

Se de enkelte Kirker i Baag og Vends Herreder.

1671 Jordebog (RA).

A s s e r b a l l e, Als.

1547—74, 1581—1729 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1616—1795 se Als Kirker.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

A v e r n a k ø, Sallinge H.

1662—87 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Avnslev, Vindinge H.

1552—56 se Bjærge H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Balslev, Vends H.

1664—65 Regnskab (RA. Assens Provstis Rgsk.).

Bederslev, Skam H.

1577—1696 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Bellinge, Odense H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1721—64 Regnskab (RA) 1 Bd.

1721—64 Kopiregnskab (RA).

Birkinge (Birkende), Bjærge H.

1552—56 se Bjærge H.

1664—65 Regnskab (RA).

Bjærge Herred.

1552—56 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

Indeholder foruden Regnskab for Kirkerne i Bjærge H. tillige Regnskab for Kirkerne i Vindinge H. og paa Hindsholm, inclusive Nyborg og Kerteminde.

Bogense, Skovby H.

1586—1812, 1830—49 Regnskabsbog (LA. Købstadreg.) 6 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1719, 1726—33, 1744, 1787—1875 Regnskab (LA. Købstadreg.)
2 Pkr.

1704—94, 1810—84 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed) 8 Pkr.

Bovense, Vindinge H.

1552—56 se Bjærge Herred.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

Bregninge, Ærø.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1741—1822 Regnskabsbog (LA. Ærø Kirkeinsp.).

1801 Regnskab (LA. Ærø Kirkeinsp.).

Broby se Næsbyhoved-B., Nørre-B. og Sønder-B.

Brudager, Gudme H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Brylle, Odense H.

1664—71 Regnskab (RA).

Brændekilde, Odense H.

1580—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1721—64 Regnskabsbog (RA) 1 Bd.

1721—64 Kopiregnskab (RA).

Brænderup, Vends H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeregsk.).

Dalby, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Dalum, Odense H.

1721—64 Regnskab (RA).

1721—64 Kopiregnskab (RA).

Davinge (Davinde), Aasum H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Drejø, Sunds H.

1581—1675 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1662—74 Regnskab (RA).

Dreslette, Baag H.

1643—73 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeregsk.).

Drigstrup, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ejby, Vends H.

1665—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeregsk.).

Ejlby, Skovby H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ellested, Vindinge H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1577—1663 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Ellinge, Vindinge H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1608—64 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Espe, Sallinge H.

1637—51 Regnskabsbog (LA. Grevskabet Brahesminde) 1 Bd.

Faaborg, Sallinge H.

1811—44 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.) 1 Bd.

1814—85 Regnskab (LA. Stiftsøvrigheden) 9 Pkr.

Fangel, Odense H.

1581—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Fjelsted, Vends H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeregsk.).

Flemløse, Baag H.

1575—1663 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkegergsk.).

Fløstrup (Flødstrup), Vindinge H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Fravde, Aasum H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Frørup, Vindinge H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1671 Jordebog (RA).

Gamborg, Vends H.

1643—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkegergsk.).

Gelsted, Vends H.

1662—71 Regnskabsbog (LA. Erholm).

1664—71 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkegergsk.).

Gestelev, Sallinge H.

1570—1662 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Grindløse, Skam H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Gudme, Gudme H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Guldbjærg, Skovby H.

1578—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Haarslev, Skovby H.

1577—1663 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Hagenbjerg, Als.

1616—1795 se Als Kirker.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1730—41 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

Harendrup, Vends H.

1643—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Heden, Sallinge H.

1663—87 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—73 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Hellerup, Vindinge H.

1552—56 se Bjerge Herred.

1578—1657, 1664—73 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Hjadstrup, Lunde H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Hillerslev, Sallinge H.

1663—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Hindsholms Kirker.

1552—56 Regnskab (LA) 1 Bd.

Indeholder Regnskab for Kirkerne baade paa Hindsholm, i Vindinge og Bjerge H.

Holevad, Baag H.

1643—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Hostrup (Haastrup), Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Hundstrup (fra Slutningen af 18. Aarh. kaldet Krogsbølle), Skam H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Hunstrup, Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Højby, Aasum H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Hørup, Als.

1616—1795 se Als Kirker.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ingslev (Indslev), Vends Herred.

1662—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Jorløse, Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Kavslunde, Vends H.

1643—74, 1662—85 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Kerte, Baag H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Kertemindede, Bjærge H.

1552—56 se Bjærge Herred.

1664—72 Regnskab (RA).

1704—93, 1811—83 Regnskab (LA) 11 Pkr.

Ketting, Als.

1616—55, 1708—95 se Als Kirker.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Kirkeby, Sunds H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1662—78 Regnskabsbog (LA. Egeskov Arkiv) 1 Bd.

Klinte, Skam H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Krogsbølle se Hundstrup, Skam H.

Kullerup, Vindinge H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1671 Jordebog (RA).

Kærum, Baag H.

1643—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Kølstrup, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1546—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Køng, Baag H.

1643—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Landet, Taasinge, Sunds H.

1672—74 Regnskab (RA).

Langa, Gudme H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Langeland.

1617—18, 1641—42, 1647—49 Regnskab over Kirkernes Formue paa Langeland (RA. Tranekær Len).

Lumbø, Lunde H.

1577—1685 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Lunde, Lunde H.

1577—1696 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Lunde, Sunds H.

1662—78 Regnskabsbog (LA. Egeskov Arkiv) 1 Bd.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Lysabild, Als.

1616—1795 se Als Kirker.

1587—1691 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Lyø, Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Marslev, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1664—65 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Marstal, Ærø.

1742—1822 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.).

1742—54, 1801 Regnskab (LA. Kirkeinsp.) 2 Pkr.

Mesinge, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Middelfart, Vends H.

- 1642—1829 Regnskabsbog (LA. Købstadreg.) 5 Bd.
 1664—73 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).
 1700—94, 1811—71 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed) 9 Pkr.
 1815—73 Regnskab (LA. Købstadreg.) 1 Pk.
 1820—73 Diverse Regnskabssager (Bilag og Ekstrakter) (LA. Købstadreg.) 1 Pk.

Munk e b o, Bjærge H.

- 1552—56 se Bjærge Herred.
 1664—72 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

N o r u p, Lunde H.

- 1578—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.
 1664—71 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

N o t m a r k, Als.

- 1616—1795 se Als Kirker.
 1663—74 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

N y b o r g, Vindinge H.

- 1552—56 se Bjærge Herred.
 1654—1708, 1746—1858 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.) 7 Bd.
 1665—1702, 1711—44, 1748—62, 1788—1800 Regnskab (LA. Kirkeinsp.) 6 Pkr.
 1679—1709 Restancebog (LA. Kirkeinsp.) 1 Bd.
 1800—1811 Bilag til Regnskab (LA. Kirkeinsp.) 2 Pkr.
 1809—83 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed) 15 Pkr.
 1842—63 Indtægtsbog (LA. Kirkeinsp.) 1 Bd.
 1831—64 Kassebog (LA. Kirkeinsp.) 1 Bd.
 1842—63 Udgiftsbog (LA. Kirkeinsp.) 1 Bd.
 1771—1861 Stolestadebog (LA. Kirkeinsp.) 1 Bd.

N æ s b y h o v e d-B r o b y, Odense H.

- 1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Nørre-Aaby, Vends H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeergsk.).

Nørre-Broby, Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Nørre-Højrup, Skam H.

1664—96 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Nørre-Lyndelse, Aasum H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Nørre-Næraa, Skam H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Nørre-Sandager, Skovby H.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Odense, Odense H.

1812—78 Regnskab for alle 3 Kirker (LA. Stiftsøvrighed 15 Pkr.

Odense St. Knuds Kirke, Odense H.

1569—1722, 1671—81, 1681—1706, 1813—44 Regnskabsbog (LA)
4 Bd.

1604—35, 1638—44, 1666—78, 1680—94, 1700—70, 1776—81,
1788—98, 1800—45 Regnskab (LA) 16 Pkr.

Odense St. Hans Kirke, Odense H.

1616—18, 1635—39 Bygningsregnskab (til Dels Bilag og Anteg-
nelser) (RA. Odensegaards Len).

1694—1822 Regnskabsbog (LA) 4 Bd.

1704—94, 1811—80 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed) 12 Pkr.

1804—12, 1831—99 Regnskab (LA) 3 Pkr.

Odense Vor Frue Kirke, Odense H.

1664—1844 Regnskabsbog (LA) 8 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1694—95, 1840—46 Regnskab (LA) 2 Pkr.

1705—73, 1784—96 (1784—85 kun Bilag), 1811—79 Regnskab
(LA. Stiftsøvrighed) 16 Pkr.

Oksbøl, Als.

1616—1795 se Als Kirker.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ollerup, Sunds H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ore (Oure), Gudme H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Orte, Baag H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

1721—64 Regnskab (RA).

1721—64 Kopiregnskab (RA).

Otterup, Lunde H.

1577—1685 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Paarup, Odense H.

1679—1704 Regnskabsbog (LA. Graabrødre Hosp. Arkiv) 2 Bd.

Revninge, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Revs-Vindinge (Refsvindinge), Vindinge H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Ringe, Gudme H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Rise, Ærø.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1691—1741, 1744—1822 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.) 2 Bd.

1801 Regnskab (LA. Kirkeinsp.).

Rolsted, Aasum H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Rorslev, Vends H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkegsk.).

1643—57, 1662—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

Rudkøbing, Langeland.

1587—98, 1682—90, 1694—1845 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.)
6 Bd.

1692—1712, 1720—30, 1774—1843 Regnskab (LA. Kirkeinsp.)
6 Pkr.

1677—83, 1695, 1698, 1720, 1753—76 Bilag til Regnskab (LA.
Kirkeinsp.) 1 Pk.

1700—94, 1810—71 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed).

Rynkeby, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ryslinge, Gudme H.

1574—1674 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Rytterdistrikt, Det fyenske.

1718—21 Kirkeregnskab for 10 Kongens Kirker (RA).

1721—50 Kassebog for det fyenske Rytterdistrikts Kirker (Generalbalance) (RA) 1 Bd.

1751—64 Generalbilage (RA) 1 Pk.

Anm. Heri findes Synsforretninger for de 9 Kirker og 20 Skoler, Kontrakter med Haandværkere m. m.

R ø n n i n g e, Aasum H.

1611—49, 1652—64 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

R ø r u p, Vends H.

1664—71 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkerghsk.).

S a n d a g e r, Baag H.

1643—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkerghsk.).

S a n d e r u m, Odense H.

1642—57, 1660—62 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1721—64 Regnskab (RA).

1721—64 Kopiregnskab (RA).

S e d e n, Aasum H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

S k a m b y, Skam H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

S k e b y, Lunde H.

1578—1685 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

S k e l l e r u p, Vindinge H.

1552—56 se Bjærge Herred.

1671 Jordebog (RA).

Skovby, Skovby H.

1577—1615, 1617—64 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Skydebjerg, Baag H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

1721—64 Regnskab (RA).

1721—64 Kopiregnskab (RA).

Stenløse, Odense H.

1574—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Stenstrup, Sunds H.

1662—78 Regnskabsbog (LA. Egeskov Arkiv) 1 Bd.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Strynø, Sunds H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Stubberup, Bjærg H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Svanninge, Sallinge H.

1671—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Svendborg Vor Frue Kirke, Sunds H.

1569—1788, 1798—1866 Regnskabsbog (LA. Købstadreg.) 4 Bd.

1701—90, 1810—83 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed) 10 Pkr.

1839—41, 1844, 1870—71, 1873—75, 1877—78, 1881—86 Regnskab (LA) 1 Pk.

Svendborg St. Nicolai Kirke, Sunds H.

1569—1879 Regnskabsbog (LA. Købstadreg.) 6 Bd.

1701—96, 1810—83 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed) 10 Pkr.
 1814—18, 1821, 1823—31 Regnskab (LA. Købstadreg.) 1 Pk.

Svendborg Klosterkirke, Sunds H.

1729—32, 1807—18, 1822, 1824—28 Regnskab (LA. Købstadreg.) 1 Pk.

1749—53, 1810—31 Regnskab (LA. Stiftsøvrighed) 1 Pk.

1785—1831 Regnskabsbog (LA. Købstadreg.) 1 Bd.

Svenstrup, Als.

1616—1795 se Als Kirker.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Særslev, Skovby H.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Søby, Baag H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Søby, Ærø.

1741—1822 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.).

1801 Regnskab (LA. Kirkeinsp.).

Søllested, Baag H.

1643—74, 1662—94 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Søllinge, Vindinge H.

1552—56 se Bjærge Herred.

1578—1657, 1659—73 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Sønder-Broby, Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Sønderby, Baag H.

1664—67 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Sønder-Højrup, Vindinge H.

1552—56 se Bjærge Herred.

1614—95 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

Sønder-Næraa, Aasum H.

1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Sønderse, Skovby H.

1597—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Tandslet, Als.

1616—1795 se Als Kirker.

1691—1731 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Tangerup (Tanderup), Baag H.

1664—72 Regnskab (RA).

Tommerup, Odense H.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Tranderup, Ærø.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1691—1741 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.).

1741—1816 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.).

1801 Regnskab (LA. Kirkeinsp.).

Trøstrup-Korup, Odense H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1813—39 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

Tontoft (kaldes senere Nordborg), Als.

1616—1795 se Als Kirker.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Turup, Baag H.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeergsk.).

U b b e r u d, Odense H.
 1567—1663 Regnskabsbog (LA).
 1664—72 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

U d b y, Vends H.
 1664—71 Regnskab RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

U g g e r s l e v, Skam H.
 1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.
 1664—72 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

U l b ø l l e, Sallinge H.
 1663—74 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

U l k e b ø l, Als.
 1616—1795 se Als Kirker.
 1632—35, 1645, 1655—87, 1697—98, 1702—13 Regnskabsbog
 (LA) 1 Bd.
 1663—74 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

U l l e r s l e v, Vindinge H.
 1552—56 se Bjærg Herred.
 1577—1664 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.
 1671 Jordebog (RA).

V a n t i n g e, Sallinge H.
 1662—78 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.
 1663—74 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

V e d t o f t e, Baag H.
 1643—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.
 1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

V e j l b y, Vends H.
 1664—71 Regnskab (RA).
 1671 Jordebog (RA).

Vejlev, Sallinge H.

1571—91, 1601—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Vejstrup, Gudme H.

1632—63 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Verninge, Odense H.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Vester-Aaby, Sallinge H.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Vester-Hæsinge, Sallinge H.

1617—73 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Vester-Skerninge, Sallinge H.

1662—80 Regnskabsbog (LA. Egeskovs Arkiv).

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Veflinge se Vævlinge.

Viby, Bjærg H.

1664—72 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Vigslev (Vigerslev), Skovby H.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Vindinge, Vindinge H.

1552—56 se Bjærg Herred.

1664—94, 1672—95 Regnskabsbog (LA) 2 Bd.

1671 Jordebog (RA).

Vindinge Herred.

1552—56 se Bjærge Herred.

Vissenbjerg, Odense H.

1721—64 Regnskab (RA).

1721—64 Kopiregnskab (RA).

1764—72 Regnskab (RA).

1822—37 Regnskab (RA) 2 Pkr.

Vævlinge, Skovby H.

1664—71 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ærø Kirkeinspektion.

1616—55 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

For Bregninge, Rise, Tranderup og Ærøskøbing foruden en
Del Kirker paa Als.

1754—1800, 1805—40 Regnskab (LA) 14 Pkr.

For samtlige Kirker paa Ærø.

1713—92 Regnskab (LA) 3 Pkr.

For samtlige Kirker paa Ærø (1741—76 tillige for Als).

Ærøskøbing, Ærø.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

1742—1822 Regnskabsbog (LA. Kirkeinsp.).

1753—54, 1802—12 Regnskab (LA. Kirkeinsp.).

Øxendrup, Gudme H.

1662—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Ørsted, Baag H.

1662—74 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1664—72 Regnskab (RA. Assens Provstis Kirkeresk.).

Øster-Hæsinge, Sallinge H.

1599—1674, 1699—1715 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.

1663—74 Regnskab (RA).

1671 Jordebog (RA).

Øster-Skerninge, Sunds H.
1574—1661 Regnskabsbog (LA) 1 Bd.
1662—74 Regnskab (RA).
1671 Jordebog (RA).

Østrup, Lunde H.
1664—71 Regnskab (RA).
1671 Jordebog (RA).

NORDISK HISTORIKERMØDE I HELSINGFORS

Tirsdag den 7. Juli—Fredag den 10. Juli 1931.

Hvert 5te Aar plejer Historikere og historisk interesserede fra hele Norden at samles til Samvær og Møde i nogle Dage; sidste Gang — i 1926 — var Mødestedet København og Sorø. I Aar indbyder de finske Historikere til Møde i Helsingfors.

Foredragene bliver dels om Emner, frit valgte af de Historikere, som vil føre Ordet, saadanne mere specielle Emner tænkes da behandlede i særlige Sektioner; dels Emner af mere almen Karakter, som vil blive belyst af flere Historikere, og hvor der vil blive Lejlighed til Forhandling. Blandt Emner af sidstnævnte Art kan nævnes: Enevældens Former og Resultat i de nordiske Lande, Købstadsforhold i de nordiske Lande i en vis Periode, den mundtlige Tradition som historisk Kilde.

Imellem Foredragene vil Deltagerne faa Lejlighed til at bese videnskabelige Samlinger og Institutioner i Finlands Hovedstad, ligesom der vil blive Lejlighed til kortere Udflugter. At det vil være naturligt at sætte Deltagelse i Historikermødet i Forbindelse med lidt længere Rejser eller Ophold i Finland er indlysende.

Komitéen for Mødet mener at kunne skaffe Nedsættelse i Jernbane- og Dampskibspriser samt billig Indkvartering for dem, der maatte ønske at benytte sig deraf. For Danske vil jo ogsaa Kursforholdene betyde en Lettelse i Omkostningerne.

Anmeldelse om Deltagelse sker til Komitéens Sekretær, Amanuensis Ragnar Rosén, Statsarkivet, Helsingfors, gennem hvem man ogsaa vil kunne faa nærmere Program, naar et saadant foreligger.

INDHOLD:

	Side
JØRGEN PEDERSEN: Om Institutet for Historie og Samfunds- økonomi	249
Anmeldelser:	
Oversigt over personhistorisk Litteratur i 1929 [H. Hjorth- Nielsen]	261
AUG. F. SCHMIDT: Morsingboer i gamle Dage. I. [Niels Haislund]	278
Registratur over Kirkeregnskaber fra Fyens Stift og Als ved HOLGER HANSEN	279

»FORTID OG NUTID« udkommer med 8 Ark aarlig og koster i Boghandelen 5 Kr. pr. Aargang. To Aargange udgør et Bind. Det kan bestilles gennem enhver Boghandel. Medlemmer af Amtssamfund under DHF. kan faa det for halv Pris ved Henvendelse til vedkommende Samfunds Bestyrelse. Bidrag til Tidsskriftet samt Bøger, der ønskes anmeldt deri, bedes sendt til Adjunkt R. L. BALSLEV, VINKELVEJ 5, KBHVN. V.
